

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 1068

6. LISTOPADA 2023. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

9 771451 425001

Rasti gdje si posijan – u Tavankutu

SADRŽAJ

5

Prekogranična suradnja
Hrvatska – Srbija

Prva prijava *Bunjevačkog kola* na IPA projekt

10

Srbija i Europska unija (IV.)

EU najveći trgovinski partner i investitor

12

Bojan Klačar,
izvršni direktor CeSID-a

**I dalje je fokus oporbe
na glasanju »protiv«**

20

XIII. Tavankutski festival voća
i autohtonih rukotvorina

**Jesenska raskoš
boja i okusa**

33

Godišnjak za znanstvena
istraživanja Zavoda za kulturu
vojvođanskih Hrvata

**Novi prinosi
iz društvenih
i humanističkih znanosti**

36

Bereške šule

**Šarena vunena obuća
i za ljeto i za zimu**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Preradovićeve 11
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Josip Stantić (zamjenik predsjednika),
Branimir Kuntić, Dragan Muharem,
Marko Tucakov, Krunoslav Đaković,
Josip Dumendžić i Tomislav Vuković

RAVNATELJ:

Ladislav Suknović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Ivana Petrekanić Sič
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)
Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)

• Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)
• Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)
• Zvonko Sarić
(novinar)
• Jelena Dulić Bako
(novinarka)
• Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

• Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

• Thomas Šujić (tehnički urednik)
• Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

• Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

• Branimir Kuntić
(tajnice@hrvatskarijec.rs)
• Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)
• KOMERCIJALISTICA:
• Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

• TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

• TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

• E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

• WEB: www.hrvatskarijec.rs

• TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

• CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju

Srbija u izvanrednom stanju

Nemojte se uplašiti. To Srbija u izvanrednom stanju ne odnosi se na, ne daj Bože, pravo izvanredno stanje, koje nam je uvedeno zbog nove pandemije nekog novog virusa ili zbog zahtjeva nekih zemalja Europske unije da Srbija snosi posljedice incidenta kod manastira Banjska na sjeveru Kosova. To Srbija u izvanrednom stanju odnosi se na izbore. Ako tako gledamo, mi smo više u izvanrednom nego redovitom stanju, jer taman kada se malo opustimo, iskoče nam novi izbori. Češće izvanredni nego redoviti i Srbija je po tome vodeća zemlja Europe. Vjerovali ili ne, čak i Italija u kojoj su česte promjene vlada po učestalosti izvanrednih izbora zaostaje za Srbijom.

Od uvođenja višestranačkog sustava u Srbiji samo tri puta glasovalo se na redovitim izborima. Onima iz 1999. godine, 2012. i 2020. godine. Onih izvanrednih bilo je čak osam. Sva je prilika do kraja ove godine smiješe nam se i deveti izvanredni izbori. A ako ih i ne bude krajem ove, bit će ih početkom naredne godine.

Ovo deveto izvanredno istrčavanje u izborni ring koštat će građane Srbije oko 25 milijuna eura. Izračunali su to u organizaciji *Transparentnost Srbija*. Kako izbori nisu planirani, za njih nema namjenskih sredstava u proračunu već će troškovi izbora pasti na teret proračunske pričuve. Iznosu od 25 milijuna eura treba dodati još oko 1,5 milijuna eura, za koliko će dodatno biti olakšane kase gradova i općina. Možda će novca negdje i faliti, ali za izbore i kampanju mora biti. A dodatno se učari i u funkcionarskoj kampanji, jer što se ne bi, ako se već može (a može se), kakvo ministarsko mjesto iskoristilo i za kampanju. A da se ne lažemo, vješto su to radile sve stranke na vlasti u proteklih 30 godina.

Ukoliko se **Vučić** bude držao 17. prosinca kao datuma izbora, onda će 2. studenoga morati biti raspuštena i republička i pokrajinska skupština. U samom finišu zastupnici Skupštine Autonomne Pokrajine Vojvodine glasovali su za novu odluku o izboru zastupnika.

Neke od izmjena tiču se i nacionalnih manjina, pa je tako smanjen minimalni broj ovjerenih izjava birača neophodnih za proglašenje ovih izbornih lista na 2.000, umjesto dosadašnjih 3.000 ovjerenih izjava birača.

Z. V.

Žigmanov: Srbija prihvatila 90 posto preporuka UN-a o ljudskim pravima

Ministar za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog u Vladi Srbije **Tomislav Žigmanov** obratio se u utorak, 3. listopada, Vijeću Ujedinjenih naroda za ljudska prava u Ženevi u okviru završnog dijela Univerzalnog periodičnog pregleda (UPR procesa) gdje je usvojen i izvještaj o Srbiji.

Žigmanov je naglasio da je sudjelovanje Srbije u Četvrtom ciklusu UPR-a rezultat sveobuhvatnih konzultacija Parlamenta, Vlade, organizacija civilnog društva i međunarodnih organizacija prije svega Tima za ljudska prava UN-a u Srbiji i Misije OEES-a koji daju punu potporu tijekom čitavog procesa.

Ministar se zahvalio svim državama članicama UN-a na interaktivnom dijalogu i konstruktivnim preporukama. Veliki broj država koji je sudjelovao u procesu proizveo je i veliki broj preporuka, čak 256.

»Preporuke koje su Srbiji u ovom procesu UPR-a upućene u najvećem dijelu komplementarne su s našim naporima da se dalje unaprijedi stanje ljudskih prava u Srbiji. Iz tog razloga ne iznenađuje činjenica da je naša

država prihvatila u potpunosti 90 posto upućenih preporuka«, rekao je on.

Neke od upućenih preporuka su se već realizirale, a neke započele realizirati, među kojima je najznačajnija na međunarodnom nivou zaštite potvrđivanje Opcijskog protokola uz Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima.

U dijalogu je sudjelovalo 16 država članica UN-a, Populacijski fond UN-a i više nevladinih i međunarodnih organizacija.

Tijekom dijaloga države članice su pozdravile posvećenost činjenici da je većinu dobijenih preporuka naša država prihvatila i pristupila zaokruživanju okvira međunarodne zaštite ljudskih prava.

Predsjedavajući Vijeća, veleposlanik **Václav Bálek** je uputio čestitke Srbiji na uspješnom sudjelovanju u procesu UPR-a kao najsveobuhvatnijeg nadzora nad stanjem ljudskih prava u svim državama članicama UN-a.

J. D.

Pokrajinska sredstva za sanaciju vjerskih objekata

Pokrajinska vlada je, nakon elementarnih nepogoda, koje su u srpnju oštetile vjerske objekte na teritoriju AP Vojvodine, 3. listopada uručila ugovore o sanaciji štete za 69 oštećenih vjerskih objekata u ukupnom iznosu od 101,7 milijuna dinara.

Pokrajinsko tajništvo za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama je bilo u stalnom kontaktu s predstavnicima svih vjerskih zajednica, kako bi u što kraćem vremenu dobilo informacije o procjeni štete, rekla je pokrajinska tajnica **Dragana Milošević**.

Zamjenik pokrajinske tajnice **Goran Kaurić** kaže kako je više od 26 milijuna dinara izdvojeno za sanacije na objektima koji pripadaju Katoličkoj crkvi. Za Subotičku biskupiju izdvojeno je 9,5 milijuna dinara, za Zrenjaninsku biskupiju 2,6 milijuna, a za Srijemsku biskupiju preko 14 milijuna dinara.

»Najviše sredstava izdvojeno je za Srijemsku biskupiju jer je tamo šteta najveća. Mimo ove podrške, Pokrajinska vlada pomogla je i žurno privremeno saniranje krovništa crkve sv. Jurja u Petrovaradinu«, kaže Kaurić.

Na osnovu pristiglih zahtjeva dodijeljena sredstva će biti usmjerena za sanaciju krovova, oluka, prozora, zvonika, apsida, gromobrana i druge građevinske radove i popravke.

Predstavnici Eparhije bačke, Eparhije banatske, Eparhije srijemske, Eparhije šabačke, Židovske općine Novi Sad, Subotičke biskupije, Grkokatoličke crkve i Reformatske kršćanske crkve primili su ugovore za ukupna sredstva u iznosu od 101,7 milijuna dinara kojima će biti sanirana oštećenja na vjerskim objektima u Novom Sadu, Bačkoj Palanki, Rumi, Somboru, Staroj Pazovi, Šidu, Srijemskoj Mitrovici, Opovu, Odžacima, Pančevu, Kovačici, Zrenjaninu, Sečnju, Vršcu, Irigu, Beočinu i Kuli.

Prekogranična suradnja Hrvatska – Srbija

Prva prijava *Bunjevačkog kola* na IPA projekt

Hrvatski kulturni centar *Bunjevačko kolo* prvi put je aplicirao na natječaju za IPA projekte prekogranične suradnje, što je, kako ističe predsjednik Upravnog odbora *Kola Lazar Cvijin*, vrlo značajan moment i veliki iskorak za njih. Projekt je predan na odobrenje, apliciralo se u okviru zadanih rokova, te nestrpljivo čekaju odluku komisija o prolazu projektne ideje.

Cijela zamisao o samom projektu došla je od Kulturno-umjetničkog društva *Šumari* iz Vinkovaca koji se tom idejom bave već dulji period. Budući da imaju odličnu suradnju s njima, ponudili su im sudjelovanje u tom projektu. HKC *Bunjevačko kolo* je takvu ponudu prihvatio, ali se odmah u startu pojavila procjena postoje li potrebni financijski parametri s njihove strane za sudjelovanje u takvom projektu.

»Zamišljeno je da pored KUD-a *Šumari* i HKC-a *Bunjevačko kolo* s hrvatske strane sudjeluju i Razvojna agencija Vukovarsko-srijemske županije i Turistička zajednica Vukovarsko-srijemske županije, pa je bila preporuka s naše strane uključiti još jednog partnera, a to je u ovom slučaju Hrvatsko nacionalno vijeće u Republici Srbiji, dakle pet partnera je uključeno u ovaj projekt«, navodi Lazar Cvijin.

U financijskoj provjeri se gleda uspjeh ostvaren u protekle dvije godine, procijenjeno je da HKC može sudjelovati s proračunom od 120.000 eura. Nakon toga je uslijedio prvi sastanak u lipnju, gdje je odmah napravljen koncept, a sastavljanje samog projekta je vodila Razvojna agencija Vukovarsko-srijemske županije.

»KUD *Šumari* su dali osnovnu ideju i jezgru tog projekta, dakle radi se o Virtualnoj školi folkloru i baštine, gdje je cilj upravo to približiti mladima na jedan potpuno nov način. Snimile bi se radionice gdje bi svako dijete moglo vidjeti osnovne korake, kako se kreće, dalji razvoj

prema spletoima, pa na kraju kako sve to izgleda i na nastupima. Mi kao HKC smo dobili ideju da budemo sudionici i ovog dijela programa, a nadovezat ćemo se na promociju samog projekta na svim manifestacijama koje mi organiziramo, poput *Dužijance malenih*, *Velikog prela*, Festivala tradicijskog pjevanja i mnoge druge. Cilj nam je sve te manifestacije snimiti i promovirati naš zajednički projekt na njima«, nastavlja Lazar Cvijin.

Osnovni proračun je 137.000 eura, a uvijek je pokrivače 15 % troškova, što će moći realizirati jer su sve ove manifestacije dio njihovog stalnog programa.

Drugi partner iz Srbije je Hrvatsko nacionalno vijeće, koje će također raditi na promociji ovoga projekta, stoga se u tom dijelu predviđela nabava opreme, a prije svega *outlet* ekrana.

»Planiramo cijeli projekt promovirati na ekranu koji će biti vani postavljen kako bi se mogao vidjeti sav video materijal. Planira se i postavljanje interaktivnog displeja u Matici, gdje će se jednim pritiskom na ekran moći pogledati video programi te škole folkloru. Kupit će se i fotografski aparat s 3D skenerom, što se pokazalo kao posebno atraktivno. Najveći dio opreme uzima KUD *Šumari*, jedan dio spada HKC-u i HNV-u, tu smo uključili i promociju preko naših manifestacija *Srijemci Srijemu*, *Bunjevci bez granica* i *Šokci i baština*. Smatramo da je to vrlo korisno za nas, jer doprinosi očuvanju i njegovanju naše kulturne baštine«, zaključuje Cvijin.

Zbir cijelog projekta je 623.909 eura, od toga okvirno KUD *Šumari* 100.000 eura, Razvojna agencija 127.000, Turistička zajednica 136.000, HKC 137.000 i HNV 119.000 eura.

I. U.

FOTO: interreg.eu

Interreg

Co-funded by
the European Union

IPA Croatia – Serbia

Blagoslovljen početak radova na izgradnji vrtića *Anđeli čuvari*

Rasti gdje si posijan – u Tavankutu

»Veliki je danas dan za našu zajednicu. Mnogo stvari se dogodilo, pokrenulo. Republika Hrvatska više no ikad pružila je podršku našoj zajednici. Vlada, državni ured, županije, gradovi, pojedinci... udružila se Hrvatska i svi mi to u posljednje vrijeme svjedočimo«, rekla je Jasna Vojnić. »Hrvatska Vlada ima razumijevanja, želju i volju pomagati Hrvate u Srbiji i to prepoznaje kao jedan od ključnih elemenata svoje politike. To će se, kako je i premijer Plenković više puta ponavljao, nastaviti i intenzivirati«, istaknuo je Radovan Fuchs

Blagoslovom, u ponedjeljak, 2. listopada, na blagdan Svetih anđela čuvara, svečano je obilježen početak radova na izgradnji vrtića *Anđeli čuvari* u Tavankutu. Riječ je o početku novog kapitalnog projekta hrvatske Vlade u hrvatskoj zajednici u Srbiji, pod nazivom »Rasti gdje si posijan«, a ovom su događaju prisustvovali visoki dužnosnici iz Republike Hrvatske.

»Veliki dan za našu zajednicu«

Svečani program održan je na mjestu budućeg vrtića, u dvorištu nekadašnjeg dominikanskog samostana u okviru župe Presveto Srce Isusovo u Tavankutu, a među visokim zvanicama bili su ministar znanosti i obrazovanja Hrvatske **Radovan Fuchs**, državni tajnik Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske **Zvonko Milas**, savjetnik s posebnim položajem za pitanja hrvatske nacionalne manjine u inozemstvu u spomenutom uredu **Milan Bošnjak**, te ministar za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog Srbije **Tomislav Žigmanov**.

Predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća u Republici Srbiji **Jasna Vojnić** u svom je obraćanju, govoreći o projektu hrvatske Vlade, podsjetila kako on podrazumijeva izgradnju i obnovu tri vrtića s cjelovitim programom na hrvatskom jeziku (osim ovog u Tavankutu, izgradnju jaslca pri vrtiću *Marija Petković – Sunčica* te igrališta pri

vrtiću *Marija Petković – Biser* u Subotici), a u simboličnom smislu novu vidljivu podršku matične domovine našoj zajednici.

»Veliki je danas dan za našu zajednicu. Mnogo stvari se dogodilo, pokrenulo. Hrvatska je više no ikad pružila podršku našoj zajednici. Vlada, državni ured, županije, gradovi, pojedinci... udružila se Hrvatska i svi mi to u posljednje vrijeme svjedočimo. Svjedočimo i da imamo ministra u Vladi Srbije i da je Predškolska ustanova *Naša radost* vrtić *Anđeli čuvari* stavila u mrežu svojih vrtića. Možda je negdje drugdje i ljepše i bolje, ali ni biser u školjci se ne izvaja ako školjku staviš posred planina. Djetinji sjaj u očima danas moramo dobro upamtiti. I povjeriti ga anđelima čuvarima koje danas slavimo«, rekla je, među ostalim, Vojnić.

Dodala je kako je hrvatska Vlada za projekt obnove, rekonstrukcije i izgradnje/dogradnje tri vrtića i dječjih igrališta izdvojila 960 tisuća eura te kako će novi vrtići u Tavankutu i Subotici moći primiti oko stotinu djece.

Državni tajnik Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske Zvonko Milas izrazio je uvje-

renje da će vrtić *Anđeli čuvari* unaprijediti predškolski odgoj na hrvatskom jeziku, te istaknuo važnost što se ovaj projekt radi i u suradnji s Katoličkom crkvom. Podsjetio je i na značaj projekta koji se tiče posebnih upisnih kvota, pokrenutog 2018. te dodao kako danas u Hrvatskoj postoji preko deset sveučilišta koja su otvorila vrata svojih fakulteta za mlade u hrvatskom iseljeništvu i pripadnike hrvatske nacionalne manjine. Također je najavio da će Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske u prosincu raspisati stipendije i za studente koji studiraju na srbijanskim sveučilištima.

Plodonosna višegodišnja inicijativa

Ministar za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog Srbije Tomislav Žigmanov istaknuo je kako je čast biti među okupljenima oko početka gradnje objekta za tavankutsku djecu, stvaranja uvjeta da se u vrtiću u okviru PU *Naša radost* Subotica odvija obrazovno-odgojni proces na hrvatskom jeziku.

»Ovo čemu danas svjedočimo i u što ulazimo nije se dogodilo samo od sebe. Postoje brojne inicijative koje su članovi i pojedinci unutar DSHV-a godinama inicirali, borili se da se ova ideja ostvari, zalagali se u ne lakim društvenim okolnostima da i mi zavrijedimo imati prostor koji će biti dovoljno reprezentativan i u kojem će se veći broj djece u Tavankutu u predškolskoj dobi moći nalaziti u okvirima predškolske ustanove. Sve to je imalo snažnu podršku i drugih institucija unutar hrvatske zajednice, prije svega Hrvatskog nacionalnog vijeća u Republici Srbiji. Danas svjedočimo da to što smo htjeli zahvaljujući hrvatskoj Vladi, na čelu s **Andrejom Plenkovićem**, možemo početi ostvarivati. Dobili smo sredstva koja će omogućiti da bivši samostan sestara dominikanki, reda koji je ovdje bio više od 50 godina, bude prenamijenjen u ono što su i

one radile, a to je odgoj, prije svega djece i mladih. Možemo biti zadovoljni što je naša inicijativa bila prepoznata od onih koji su uvijek bili podrška i pomoć kada je u pitanju opstojnost i probitak Hrvata ovdje. To nam je i pouka da se nastavimo zalagati za napredak naših inicijativa, da se dosljedno zalažemo da se ostvare, da tražimo partnere s kojima ćemo ih realizirati, da omekšavamo srce onih koji imaju moć, prije svega u Gradu Subotici, da pozitivno reagiraju na ono što mi hoćemo, a mi hoćemo ono što počiva na pozitivnim zakonima, na onim legitimnim, ljudskim potrebama, da ih ispunimo. Samo tako ćemo uspostaviti naš jednakopravni položaj i izgraditi svjetlije perspektive u budućnosti«, rekao je Žigmanov.

Ministar znanosti i obrazovanja RH Radovan Fuchs je rekao kako je boravak djece u vrtiću itekako važan za njihov daljnji razvoj, jer se »i veliki intelektualci i znanstvenici počinju stvarati u vrtićima«.

»Veliko mi je zadovoljstvo što sam prisustvovao početku radova na izgradnji vrtića za djecu pripadnike hrvatske nacionalne manjine u Tavankutu, ali i za svu ostalu djecu. Nadam se da će hrvatska zajednica u Srbiji otvoriti još puno ovakvih vrtića, ali isto tako i svoje obrazovne centre«, rekao je Fuchs te najavio pomoć Hrvatske i u opremanju tavankutskog vrtića.

Blagoslov početka radova obavio je dijecezanski upravitelj Subotičke biskupije mons. **Ferenc Fazekas** u zajedništvu s prisutnim svećenicima.

»Djelo što ga danas započinjemo mora razbuditi našu vjeru i očitovati osjećaje zahvalnosti«, kazao je mons. Fazekas dodavši kako se ovim projektom izlazi u susret potrebama zajednice.

Ovom su prigodom ministar Fuchs, ministar Žigmanov, državni tajnik Milas, vlč. **Tomislav Vojnić Mijatov**, tavankutski župnik **Marijan Vukov**, mons. Fazekas, predsjednik MO DSHV-a **Tomica Vojnić Mijatov**, bivši predsjednik HNV-a i dugogodišnji predsjednik HKPD-a **Matija Gubec Branko Horvat** i predsjednica Vojnić, uz pomoć malih tavankutskih folklorša posadili drvo ispred objekta vrtića koje će simbolizirati projekt »Rasti gdje si posijan«, kao i početak novog rasta i života mjesne i sveukupne hrvatske zajednice u Srbiji.

U okviru programa nastupili su najmlađi folklorši tavankutskog HKPD-a **Matija Gubec**, te vokalna solistica **Marija Kovač** uz pratnju Ansambla *Hajo*.

Sastanak u Matici i obilazak institucija

Uoči svečanog programa u Tavankutu, u Hrvatskom domu – Matici održan je sastanak predstavnika triju hrvatskih institucija – HNV-a, ZKVH-a i NIU-a *Hrvatska riječ* s hrvatskim izaslanstvom i ovdašnjim svećenstvom, nakon kojeg su gosti obišli prostorije Matice i Zavoda.

Osim o aktualnom projektu, ovom je prigodom bilo riječi i o drugim pitanjima vezanim za unaprjeđenje obrazovanja Hrvata u Srbiji, poput osiguravanja stipendija i domova za studente, Hrvatskog školskog centra u Subotici, dodatnog angažmana nastavnika iz Hrvatske.

Ministar Radovan Fuchs podsjetio je kako obrazovanje djece počinje upravo u vrtićkoj dobi te istaknuo kako su ovakvi projekti veoma važni za ovdašnje Hrvate.

»Hrvatska Vlada ima razumijevanja, želju i volju pomagati Hrvate u Srbiji i to prepoznaje kao jedan od ključnih elemenata svoje politike. To će se, kako je i premijer Plenković više puta ponavljao, nastaviti i intenzivirati. Vidim pomake od prije više godina, broj učenika koji pohađaju hrvatsku nastavu raste. Rješavali smo i rješavat ćemo i dalje otvorena pitanja koja se tiču obrazovanja. Mi u Hrvatskoj smo, ne samo za srpsku nego i sve druge nacionalne manjine, a imamo ih osam, učinili

vrhunske napore da razina prava koja u obrazovanju uživaju bude primjer ostalim zemljama, čak i članicama EU. Mi želimo isti takav odnos vlasti u Srbiji prema hrvatskoj nacionalnoj manjini«, kazao je Fuchs.

Dodao je i da će Vlada Hrvatske i dalje podržavati izgradnju Hrvatskog školskog centra u Subotici, koji čeka na odluku Grada Subotice, stipendiranje studenata koji studiraju u Hrvatskoj, ali i u Srbiji.

Predsjednica HNV-a Jasna Vojnić istaknula je kako je izuzetno važno da Vlada Hrvatske pomaže kapitalne projekte Hrvata u Srbiji.

»Nakon što smo izgradili Maticu, logičan je slijed da gradimo 'male matice' u mjestima u kojima Hrvati u Srbiji žive u značajnijem broju. Ova tri vrtića bit će dobra osnova za gradnju i rast naše zajednice. Osim vidljive podrške Hrvatske, ovaj projekt pomogla je i vlast u Srbiji, koja je tri vrtića stavila u mrežu vrtića, u svoje okrilje«, rekla je Vojnić.

Predsjednik DSHV-a Tomislav Žigmanov kaže kako je ovo još jedna potvrda razvijene i bogate suradnje s Vladom Hrvatske koja prepoznaje naše potrebe i »svojim podrškama čini da se iste ostvare«.

»Ulazimo u nastavak institucionalne izgradnje naše zajednice. Opredijelili smo se za one koji su u prostoru obrazovanja, adaptiramo postojeće i izgrađujemo nove prostore za potrebe predškolskog odgojno-obrazovnog programa. Podrška je bila i od Grada Subotice, voljeli bismo da ista djelovanja prate i druge naše inicijative iz prostora obrazovanja«, kazao je Žigmanov.

Odgojni cjelodnevni rad u vrtiću *Anđeli čuvari* u Tavankutu provodit će se na hrvatskom jeziku, po Montessori programu.

I. P. S. / D. B. P.

Skupština AP Vojvodine usvojila novu odluku o izboru zastupnika

Izbori po novim pravilima

Predstojeći izbori za zastupnike u Skupštini Autonomne Pokrajine Vojvodine bit će održani po izmijenjenim izbornim pravilima. Naime, zastupnici vladajuće koalicije su inicirali donošenje nove odluke o izboru zastupnika kojom se uvodi nekoliko izmjena, a koja je usvojena na sjednici pokrajinske Skupštine 4. listopada.

Prijedlog za izmjenu Odluke o izboru zastupnika u Skupštini Vojvodine je potpisan 21. rujna i dan kasnije predan na pisarnici, uz potpise 82 zastupnika Srpske napredne stranke, Socijalističke partije Srbije, Jedinствene Srbije i Saveza voždanskih Mađara.

Tehničke i druge izmjene

Izmjenama se onemogućuje predaja lista koju čini koalicija političke stranke i grupe građana, a omogućuje se da nositelji lista ne moraju imati prebivalište u Vojvodini za razliku od kandidata za zastupnike koji ga moraju imati.

Trećom izmjenom smanjuje se broj potpisa koje je potrebno sakupiti da bi se predala izborna lista – umjesto dosadašnjih 6.000 potrebno je predati 4.000 potpisa za kandidiranje izborne liste. U obrazloženju se navodi da je ovo urađeno kako bi se smanjila dokumentacija i olakšalo kandidiranje.

Osim toga, predloženim izmjenama produžavaju se rokovi za podnošenje izborne liste s 15 na 20 dana, a zadržava se i postojeći izborni cenzus od tri posto.

Zadržavaju se postojeći cenzusi, a druge izmjene su uglavnom pravno-tehnička usklađivanja s prošlogodišnjim izmjenama Zakona o narodnim zastupnicima kao i kako bi se u odluku uključila i rješenja koja su se do sada navodila u uputstvu Pokrajinske izborne komisije (PIK).

Novina je i da se sve odluke PIK-a objavljuju na internetu, te da rokovi za žalbe važe od momenta objavljivanja na sajtu. Produženi su i rokovi za žalbe, s 24 na 48 sati. Osim toga, više vremena se omogućuje za podnošenje izborne liste – 20, umjesto 15 dana.

Prema novoj odluci, PIK ima 14 članova u skladu s postotkom zastupljenosti u sadašnjem sazivu u pokrajinskom parlamentu. Definirano je i da ukoliko neka zastupnička grupa ima više od polovine mandata ne može imati više od polovine članova u PIK-u nego im pripada mjesto predsjednika, zamjenika i šest članova i šest zamjenika, a ostala mjesta se dijele među zastupničkim grupama.

Pravila izbora za nacionalne manjine

Sedmom glavom Prijedloga odluke se na jednom mjestu iznose sve odredbe od specifičnog značaja za sudjelovanje nacionalnih manjina u izbornom postupku.

Zadržava se postojeće rješenje prema kojem izborne liste nacionalnih manjina sudjeluju u raspodjeli mandata bez obzira na broj glasova koje su osvojile, uz pravilo da se količnici koji pripadaju ovim izbornim listama, ako su osvojile manje glasova od izbornog cenzusa, uvećavaju za 35 %.

Unaprjeđenje položaja podnositelja izbornih lista nacionalnih manjina predlaže se kroz smanjenje minimalnog broja ovjerenih izjava birača neophodnih za proglašenje ovih izbornih lista na 2.000, umjesto dosadašnjih 3.000 ovjerenih izjava birača.

Pokrajinska izborna komisija će i dalje biti nadležna za utvrđivanje statusa izborne liste nacionalne manjine, kada u postupku razmatranja prijedloga podnositelja izborne liste za utvrđivanje tog statusa, koji će i ubuduće morati biti podnesen istovremeno s podnošenjem izborne liste, utvrdi da je osnovni cilj kandidiranja predstavljanje i zastupanje interesa određene nacionalne manjine, kao i zaštita i poboljšanje prava pripadnika te nacionalne manjine.

Novinu pak predstavlja odredba članka 138. Prijedloga odluke o zabrani izigravanja pravila, kojom se propisuju uvjeti pod kojim prijedlog za utvrđivanje položaja izborne liste nacionalne manjine treba biti odbijen u cilju sprječavanja mogućih zlouporaba u cilju stjecanja privilegiranog položaja u raspodjeli mandata zastupnika koji uživaju izborne liste nacionalnih manjina, navodi se u obrazloženju.

Oporba nezadovoljna izmjenama

Prethodno nije bilo najava da će se mijenjati odluka o izborima u Vojvodini, tako da je ovaj prijedlog bio iznenađenje za oporbu jer tome nisu prethodili razgovori s njima. Oporba je i glasovala protiv ovih zakonskih izmjena.

Predsjednik Pokrajinske vlade **Igor Mirović** rekao je da su izmjene uglavnom tehničke prirode, dok su, govoreći za dnevni list *Danas*, zastupnici oporbenih stranaka oštro kritizirali izmjene.

Predstavnici oporbenih stranaka se protive izmjeni prema kojoj nositelji lista ne moraju imati prebivalište u Vojvodini kao i tome da se zabranjuju koalicije udruga građana i stranaka. Zastupnik Narodnog pokreta Srbije **Borislav Novaković** ocijenio je kako je ova izmjena udar na demokraciju, jer politički pluralizam ne čine samo stranke i da su time »onemogućili dio građana da imaju svoje predstavnike i da u najširoj političkoj paleti biraju one predstavnike za koje vjeruju da će ih autentično predstavljati«.

J. D.

Srbija i Europska unija (IV.)

EU najveći trgovinski partner i investitor

Od 2010. godine trgovinska razmjena je s 9,8 milijardi eura narasla na prošlogodišnjih 39 milijardi. U proteklih 12 godina kompanije iz Europske unije su u Srbiju investirale 20,3 milijarde eura, što čini 59 posto ukupnih stranih investicija

Zemlje Europske unije najznačajniji su trgovinski partner Srbije i 60 posto robne razmjene Srbije s inozemstvom čini područje Europske unije. Prema podacima koji su objavljeni za 2022. godinu ukupna robna razmjena Srbije sa zemljama EU bila je iznad 39 milijardi eura. Robna razmjena Srbije i Europske unije pospješena je ukidanjem carina na izvoz robe iz Srbije na tržište EU 2000. godine i smanjenjem uvoznih nameta na robu uvezenu iz EU što je Srbija postupno počela uvoditi od 2009. godine.

Carinske olakšice

Prvi korak u uvođenju carinskih olakšica uvela je Europska unija 2000. godine kada je Srbiji ukinula plaćanje carinskih dažbina na sve industrijske i poljoprivredne proizvode koji se iz Srbije izvoze u EU. Iz tog paketa bili su izuzeti neki poljoprivredni proizvodi koji su u EU zaštićeni preferencijalnim tarifnim kvotama.

»Oslobađanje od plaćanja carina koje je EU jednostrano odobrila Srbiji predstavljao je najopsežniji sustav trgovinskih povlastica koji je EU ikada odobrila nekoj zemlji ili grupi zemalja. Ovo je značilo trenutačno ukidanje svih carinskih dažbina i količinskih ograničenja na uvoz svih industrijskih i poljoprivrednih proizvoda, osim malog broja poljoprivrednih proizvoda koji su ograničeni prefe-

rencijalnim tarifnim kvotama (konkretno šećer, junetina, vino i nekoliko vrsta ribe)«, navodi se u objavi Delegacije Europske unije u Srbiji.

Postupno ukidanje carinske zaštite Srbija je počela primjenjivati od 2009. godine čime je počela primjena trgovinskog dijela Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (Prijelazni sporazum).

»Ovaj Sporazum je omogućio asimetričnu liberalizaciju trgovine u korist Srbije, na uvoz industrijskih i poljoprivrednih proizvoda. Drugim riječima, trgovinsku liberalizaciju sa srpske strane od 2009. u narednih šest godina pratio je postupni i predvidivi šestogodišnji plan liberalizacije koji odražava razinu osjetljivosti proizvoda za srpske proizvođače. Istovremeno su postupno uvedena jednaka pravila igre na tržištu, kroz primjenu predvidivog carinskog režima, borbu protiv monopola, uvođenje pravila za kontrolu državne pomoći, kao i kroz režim zaštite intelektualne i industrijske svojine. Ovaj plan postupne trgovinske liberalizacije trebao je omogućiti srpskim proizvođačima postupnu pripremu za sve veću konkurenciju koja dolazi iz EU«, navodi se u objavi Delegacije EU u Srbiji.

Uzajamne carinske olakšice pospješile su robnu razmjenu Srbije i tržišta Europske unije. Od 2010. godine trgovinska razmjena je s 9,8 milijardi eura narasla na prošlogodišnjih 39 milijardi. Srbija je svoj izvozni prihod

UVOZ		IZVOZ	
Njemačka	3,7 milijardi eura	Kina	4,7 milijardi eura
BiH	2 milijarde eura	Njemačka	4,4 milijarde eura
Italija	1,9 milijardi eura	Ruska Federacija	2,9 milijardi eura
Mađarska	1,5 milijardi eura	Italija	2,5 milijardi eura
Rumunjska	1,2 milijardi eura	Mađarska	2,1 milijardi eura

Najznačajniji partneri u robnoj razmjeni u 2023. godini.

Izvor: RZS

s 3,3 milijarde eura, koliko je iznosio 2010. godine, povećala na skoro 17,7 milijardi eura, dok je EU za Srbiju najznačajnije tržište za izvoz poljoprivrednih proizvoda.

Srbija i EU su od prvog siječnja 2014. godine ušle u šestu, odnosno završnu godinu plana trgovinske liberaliza-

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku u 2022. godini Srbija je ostvarila ukupnu robnu razmjenu od 66,8 milijardi eura. Izvezeno je robe za 27,6 milijardi eura, a uvezeno za 39 milijardi eura. Zemlje članice EU čine skoro 58 posto ukupne robne razmjene Srbije.

cije. Međutim, najosjetljiviji proizvodi za srpske poljoprivrednike su ostali zaštićeni plaćanjem carinskih dažbina do ulaska Srbije u EU. To se odnosi na sve vrste mesa, jogurt, puter, određene vrste sira, med, neke vrste povrća i brašno.

Izdašne investicije

Europska unija ne samo da je za Srbiju značajan vanjskotrgovinski partner već i najviše investicija u Srbiju

dolazi s područja Europske unije. U proteklih 12 godina kompanije iz EU u Srbiju su investirale 20,3 milijarde eura, što čini 59 posto ukupnih stranih investicija, i daleko više od Kine (3,1 milijarda) i Rusije (2,5 milijardi) koje su poslije EU najveći strani investitori.

Prema podacima Privredne komore Vojvodine strane direktne investicije iz Njemačke u Vojvodini su vodeće po broju zaposlenih i u kompanijama iz te države radi oko 25.000 Vojvođana. Među njemačkim kompanijama najviše radnika zapošljavaju *Dab Drekslmajer Automotive*, koja posluje u Zrenjaninu i *Hemofarm*, koji posluje u Vršcu. Druga je Italija, u čijim kompanijama radi oko 14.000 ljudi. Slijede Austrija i Mađarska s po 7.000 zaposlenih, dok u poduzećima čiji su vlasnici francuske kompanije radi oko 6.000 Vojvođana, slijede Hrvatska s oko 5.000 i Slovenija s oko 3.000 uposlenih.

Koliko su investicije iz zemalja članica EU značajne za Srbiju pokazuje i istraživanje Privredne komore Srbije. U istraživanju je sudjelovalo oko 1000 kompanija i čak 80 posto njih smatra da bi im poslovi s EU bili otežani u slučaju bilo kakvog narušavanja načina poslovanja s Europskom unijom. Koliko je za kompanije u Srbiji tržište EU značajno govori podatak da je za 35 posto firmi »EU značajno izvozno tržište«, dok 50 posto firmi u Srbiji ima »značajan uvoz s tržišta EU neophodan za poslovanje«, navodi se u istraživanju.

U Srbiji oko 370.000 ljudi radi u kompanijama koje izvoze u EU. Svakog mjeseca država od njihovih plaća dobije blizu 17 milijardi dinara.

Z. V.

NAJVEĆI TRGOVINSKI PARTNER SRBIJE U 2022.

FOTO: www.europa.rs/trgovina

Bojan Klačar, izvršni direktor CeSID-a

I dalje je fokus oporbe na glasanju »protiv«

Poslije izbora trebalo bi otvoriti raspravu o cjelovitim problemima u izbornom procesu koji zahtijevaju sveobuhvatnu izbornu reformu * Kosovo, inflacija, ekonomija i životni standard će biti vodeće teme * SNS je i dalje vodeća stranka u Srbiji, Pokrajini i većini općina i gradova u Srbiji pa su samim tim i političke promjene na relativno dugačkom štapu * Ako bi buduća vlada imala stabilnu većinu, to ne bi ugrozilo vitalne državne procese koji su u tijeku niti bi ugrozilo EU integracije i pregovore s Prištinom. Ako bi rast desnice bio veliki i doveo u pitanje stabilnost Vlade, u što čisto sumnjam, to bi bio uvod u političku krizu Srbije i vjerojatno bi se brojni procesi usporili. Tu se posebno misli na EU integracije, odnose sa zapadnim partnerima i pregovore s Prištinom

Intervju vodila: Jasminka Dulić

Sada je već vrlo vjerojatno će izbori, na svim nivoima, ali možda ne i u svim općinama i gradovima, biti održani 17. prosinca, kaže izvršni direktor Centra za slobodne izbore i demokraciju (CeSID) **Bojan Klačar**, s kojim smo razgovarali o različitim aspektima predstojećih izbora, uvjetima, izazovima koji oni nose za političke aktere, ali i državu u cijelosti. On ocjenjuje da će izborni uvjeti biti isti ili slični onima koji su bili uoči travanjских izbora 2022. godine, s najvažnijim problemima u području medija i medijske prezentacije aktera, ponašanja javnih funkcionera i miješanja njihovih javnih pozicija s onima u stranci, niskih kapaciteta izbornih komisija na lokalnoj razini i biračkih odbora i pritiska na birače.

Za vladajuću stranku, kaže Klačar, izazov je što raspisuje izbore u složenom i nepredvidivom kontekstu, posebno kada je riječ o Kosovu, ali i inflaciji, rastu cijena i stanju u ekonomiji, dok su pred strankama oporbe najveći rizici u vezi s njihovom konsolidacijom, pripremljenosti za izbore i raspoloživih resursa. Kosovo, inflacija, ekonomija i životni standard će biti vodeće teme u cjelini, prosvjedi i nasilje u društvu će biti važan dio za kampanju građanskih stranaka, dok će odnos prema Rusiji i ratu u Ukrajini ostati visoko na agendi desno orijentiranih stranaka, kaže Klačar.

► **Znamo li sada konačno i sigurno da su izbori 17. prosinca, i znamo li na kojim nivoima će biti održani?**

Vrlo vjerojatno će izbori biti 17. prosinca, iako treba zadržati blagu rezervu budući da vladajuća stranka nije

definitivno potvrdila termin. Svi događaji u proteklih nekoliko dana idu u prilog izbora 17. prosinca, a posebno podnošenje ostavki predsjednika općina/gradonačelnika u nekoliko desetaka općina i gradova. Izvjesno je da će izbori biti na svim nivoima – republički, pokrajinski i lokalni – tako je i sam predsjednik **Vučić** najavio. Nedoumice su samo hoće li biti u svim općinama i gradovima ili samo nekim.

► **Zašto je najavljeno da se lokalni izbori negdje održavaju, a negdje ne? Koja je logika i smisao?**

Pretpostavka je da se radi o stranačkoj procjeni, to više liči na taktički manevar vladajuće stranke s ciljem optimizacije izbornih rezultata. Pretpostavka može biti da se odvoje lokalni izbori u kojima Srpska napredna stranka ima snažnu podršku pa samim tim i manje rizike, a da se zajedno s nacionalnim izborima 17. prosinca održe oni lokalni izbori u kojima SNS očekuje neizvjesniju utru, kao što je slučaj u Beogradu.

► **Generalno gledajući, kakvim biste ocijenili postojeće izborne uvjete? Koje su glavne zamjerke, problemi? Što bi trebalo i što se još može promijeniti?**

Izborni uvjeti će biti isti ili slični onima koji su bili uoči travanjских izbora 2022. godine. Među stranački dijalog poslije 2020. godine je te uvjete malo unaprijedio, ali su i dalje ostali važni problemi u području medija i medijske prezentacije aktera, ponašanja javnih funkcionera i miješanja njihovih javnih pozicija s onima u stranci, niskih

Intervju **HR**

kapaciteta izbornih komisija na lokalnoj razini i biračkih odbora i pritiska na birače. To bi bili i najvažniji elementi koji se mogu unaprijediti do izbora, imajući u vidu kratke rokove. Poslije izbora trebalo bi otvoriti raspravu o cjelovitim problemima u izbornom procesu koji zahtijevaju sveobuhvatnu izbornu reformu.

► **Kako ocjenjujete medijsko izvještavanje? Jesu li birači u prilici objektivno se informirati o politički važnim događanjima, stavovima različitih političkih aktera?**

Uglavnom ne, osim ako birači nisu spremni uložiti dosta truda prateći različite izvore i kanale informiranja. Mediji su nerijetko pristrasni i međusobno podijeljeni po različitim osnovama. Regulatorno tijelo za elektroničke

medije (REM) je pasivna institucija koja se u kampanji skromno pojavljuje čime se otvara prostor da elektronički mediji (koji imaju veliki utjecaj) ne poštuju sve norme nepristrasnog ponašanja. REM ne propisuje obvezujuća pravila za privatne medije čime se omogućava da za njih važe neki drugi standardi u odnosu na javne servise, na primjer.

► **Drugim riječima, može li se reći da se izbori održavaju u ravnopravnim medijskim i izbornim uvjetima?**

Može se reći da su izbori slobodni (postoji sloboda udruživanja i kandidiranja, uz poštovanje bazičnih građanskih prava i sloboda), ali djelomično poštteni jer postoji medijski nejednako i neravnopravno predstavljanje i miješanje uloga koju imaju stranački funkcionari dok obavljaju javne pozicije.

► **Kako procjenjujete: hoće li se povećati izborni cenzus (odnosno vratiti) na 5 posto?**

Čini se da je ostalo premalo vremena da se mijenjaju izborni propisi o tako važnim temama.

► **Koji su izazovi pred vladajućom koalicijom na predstojećim izborima, a koji pred strankama oporbe?**

Vladajuća stranka raspisuje izbore u složenom i nepredvidivom kontekstu, posebno kada je riječ o Kosovu, ali i inflaciji, rastu cijena i stanju u ekonomiji. Ovo će, ujedno, biti prvi zimski izbori za SNS. Pred strankama oporbe su rizici u vezi s njihovom konsolidacijom, ali i

Ako bi buduća Vlada imala stabilnu većinu, to ne bi ugrozilo vitalne državne procese koji su u tijeku, niti bi ugrozilo EU integracije i pregovore s Prištinom. Ako bi rast desnice bio veliki i doveo u pitanje stabilnost Vlade, u što čisto sumnjam, to bi bio uvod u političku krizu Srbije i vjerovatno bi se brojni procesi usporili. Tu se posebno misli na EU integracije, odnose sa zapadnim partnerima i pregovore s Prištinom.

FOTO: Beta Milan Obradović

pitanje koliko su spremni i koliko imaju resursa da trče utrku na svim nivoima.

► **Kome više odgovaraju ovi izbori – vladajućim strankama, oporbi na ljevici ili oporbi na desnici?**

Svakako je vladajuća stranka u najboljoj poziciji, jer su i dalje vodeća stranka u javnom mnijenju i mogu nastupiti s pozicija moći, što im omogućuje da dobrim dijelom upravljaju političkom i medijskom agendom. Ako se budu dešavali neki nepredviđeni događaji, kao što je to bio slu-

► **Kome odgovaraju izbori?**

Svakako je vladajuća stranka u najboljoj poziciji, jer su i dalje vodeća stranka u javnom mnijenju i mogu nastupati s pozicija moći, što im omogućuje da dobrim dijelom upravljaju političkom i medijskom agendom. Ako se budu dešavali neki nepredviđeni događaji, kao što je to bio slučaj proteklih godinu i pol dana (rat u Ukrajini, dvije velike tragedije u Srbiji, eskalacija na Kosovu...), takvi scenariji povećavaju šanse oporbi da naprave bolji izborni rezultat. Desnici više odgovara ambijent nacionalne krize u vezi s Kosovom, jer to može omogućiti snažniju mobilizaciju njihovih birača i ugroziti podršku SNS koju čine i dijelovi tvrde desnice.

čaj proteklih godinu i pol dana (rat u Ukrajini, dvije velike tragedije u Srbiji, eskalacija na Kosovu...), takvi scenariji povećavaju šanse oporbi da naprave bolji izborni rezultat. Desnici više odgovara ambijent nacionalne krize u vezi s Kosovom, jer to može omogućiti snažniju mobilizaciju njihovih birača i ugroziti podršku SNS koju čine i dijelovi tvrde desnice.

► **Prema vašim procjenama (istraživanjima) kakve su šanse da se odnosi snaga promijene na predstojećim izborima u Beogradu, Srbiji i na lokalnu?**

SNS je i dalje vodeća stranka u Srbiji, Pokrajini i većini općina i gradova u Srbiji pa su samim tim i političke promjene na relativno dugačkom štapu. Izborna utrka može biti neizvjesnija u Beogradu, centralnim beogradskim općinama kao i većim gradovima u Vojvodini (Novi Sad) i centralnoj Srbiji (Niš, Kragujevac).

► **Koji su izazovi pred Srbijom ako se dogode veće promjene u parlamentu, recimo osnaživanje stranka s krajnjeg desnog dijela političkog spektra u parlamentu u ovome osjetljivome trenutku s obzirom na događanja na Kosovu i na njihove stavove?**

Zavisí o kolikom se osnaživanju govori. Ako bi buduća vlada imala stabilnu većinu, to ne bi ugrozilo vitalne državne procese koji su u tijeku, niti bi ugrozilo EU integracije i pregovore s Prištinom. Ako bi rast desnice bio veliki i doveo u pitanje stabilnost Vlade, u što čisto sumnjam, to bi bio uvod u političku krizu Srbije i vjerovatno bi se brojni procesi usporili. Tu se posebno misli na EU integracije, odnose sa zapadnim partnerima i pregovore s Prištinom.

► **Ovi izbori će proteći u znaku Kosova, rekli ste nedavno. Kako će nedavni tragični događaji na Kosovu utjecati na izbore?**

Rano je za prognoze, jer su utisci i osjećanja još uvijek svježi. Bit će potrebno vrijeme i neko sljedeće istraživanje javnog mnijenja da taj proces bolje razumijemo. Međutim, izvjesne su dvije stvari: Kosovo će biti vjerojatno glavni prioritet ljudi u nastupajućem razdoblju i, drugo, to znači da će Kosovo biti i važan dio kampanje. Stranke neće moći izbjeći tu temu, a ona je osjetljiva jer su ljudi emotivno uključeni. U cijelosti, to može značiti da ćemo poslije dužeg vremena imati primat nacionalnih tema na izbornoj agendi jer je od 2012. godine socijalno-ekonomski paket tema bio najvažniji.

► **Koje su još prioritete teme ovih izbora i razlikuju li se dovoljno (da bi bile prepoznatljive) stranke na vlasti i u oporbi po svojim stavovima – o ekonomiji na primjer, vanjskoj politici i drugim? Općenito, jesu li stranke u oporbi programski dovoljno artikulirale svoje političke stavove ili se još uvijek zadržavaju samo na kritici Vučića i pozivima za smjenu vlasti?**

Kosovo, inflacija, ekonomija i životni standard će biti vodeće teme. Prosvjedi i nasilje će biti važan dio za kampanju građanskih stranaka, odnos prema Rusiji i ratu u Ukrajini ostat će visoko na agendi desno orijentiranih stranaka. Oporba u cijelosti će većinu važnih karata staviti na beogradske izbore, jer vjeruju da tu mogu doći do političkih promjena. I dalje se čini da oporba nudi više razloga zašto glasati »protiv«, a ne »za« i u tom smjeru bi bilo dobro da u izbornoj ponudi profiliraju sebe, ne samo kao kritičare vlasti već i kao alternativu ovoj vlasti. Vodjelicu između dva bloka u oporbi čine nacionalne teme, prije svih Kosovo, uz dodatak da ima nekih stranaka u desnici koje su bliže SNS-u nego drugim strankama iz građanskog bloka.

► **Kakva se alternativna politika može iščitati iz javnih nastupa i poruka predstavnika oporbenih stranaka i po čemu se razlikuje od politike SNS-a?**

I dalje je fokus oporbe na glasanju »protiv«, traži se neka vrsta referendumskog izjašnjenja što se ne čini dobrom strategijom budući da većina ljudi u Srbiji i dalje ne misli da je pravac države u kome se kreće loš ili katastrofalan. Mogućnosti su bitno različite, ovisno o tome o kojoj stranci iz oporbe je riječ. Desnica se profilira kao tvrdi partner u pogledu Kosova i kao veliki skeptik ili protivnik EU integracija. Građanske stranke više inzistiraju na demokratizaciji i ubrzanju suradnje sa zapadnim partnerima. I jednom i drugom bloku, međutim, nedostaju konkretni prijedlozi kako bi te ciljeve ostvarili. Na primjer, svi u oporbi su kritični prema dijalogu s Prištinom, ali je malo prijedloga što bi oni uradili da su na mjestu trenutne vlasti.

► **U srijedu, 4. listopada, zastupnici Skupštine AP Vojvodine raspravljali su o izmjenama izbornih pravila – smanjenje broja potpisa za predaju izborne liste, produženje rokova, ukidanje prava grupa građana da sklapaju koalicije sa strankama i druge. Jedan od prijedloga izmjene je da nositelj liste ne mora ima-**

ti prebivalište na teritoriju Pokrajine, čemu se neke oporbene stranke oštro protive. Kako vidite ove predložene promjene?

Predložene promjene nisu kontraverzne u najvećem broju slučajeva, a neke mogu i relaksirati poziciju stranaka i njihove resurse, poput smanjenja broja potpisa za predaju liste, rokovi i slično. Jedina upitna tema može biti promjena da nositelj liste ne mora imati prebivalište na teritoriju Pokrajine, čime se otvara put da utjecajni lider s centralnog nivoa nosi i pokrajinske liste (kao što je to slučaj s lokalnim izborima). Meni se ni ta tema ne čini centralnom, niti važnom, jer nije diskriminirajuća odno-

REM

Mediji su nerijetko pristrasni i međusobno podijeljeni po različitim osnovama. Regulatorno tijelo za elektroničke medije (REM) je pasivna institucija koja se u kampanji skromno pojavljuje, čime se otvara prostor da elektronički mediji (koji imaju veliki utjecaj) ne poštuju sve norme nepristrasnog ponašanja. REM ne propisuje obavezujuća pravila za privatne medije čime se omogućava da za njih važe neki drugi standardi u odnosu na javne servise, na primjer.

sno to pravo mogu koristiti svi, ne samo vlast. U nekoj široj debati o izbornoj reformi, međutim, trebalo bi razgovarati i o tim odredbama.

► **Što pokazuju istraživanja javnog mnijenja: ima li pomjeranja na političkoj sceni u odnosu na prošle izbore? Tko jača, a tko slabi u odnosu na podršku birača?**

Za preciznije odgovore treba sačekati prvo istraživanje poslije tragičnih događaja na Kosovu, jer se radi o krupnom događaju koji može utjecati na javno mnijenje. Do tog događaja nije bilo dramatično velikih promjena u blokovima stranaka – vladajući blok, blok desne i blok građanske oporbe – vladajuća stranka je uglavnom zadržala podršku s prošlih izbora, građanska oporba plus Narodna stranka za neki postotni poen uvećala, a desni blok je izgubio nekoliko postotnih poena. Međutim, utjecaj događaja na Kosovu može postojati i zato treba biti oprezan u zaključcima.

► **Pokazuju li istraživanja kako će glasati najmlađi birači, odnosno kakvi su im politički stavovi i preferencije?**

U ovom trenutku nemamo precizne podatke o političkim preferencijama mlađih ljudi. Izvjesno je da su oni manje zainteresirani za politiku i da su ispod prosjeka u izlaznosti na izbore, pa je centralno pitanje za stranke kako ih uopće mobilizirati da izađu na glasanje.

Program prekogranične suradnje Hrvatske i Srbije

Projektima do kvalitetnijih manifestacija

Hrvatsko nacionalno vijeće je, osim sudjelovanja na manifestacijama i skupovima, izradilo idejno rješenje za studio čijom će se realizacijom u velikoj mjeri također povećati vidljivost hrvatske zajednice u Srbiji

Serijal tekstova o prekograničnim projektima iz posebnog Programa prekogranične suradnje Hrvatske i Srbije nastavlja predstavljati projekte koje će s partnerima realizirati Fondacija *Cro-fond* i Hrvatsko nacionalno vijeće. Iz ovogodišnjeg natječaja financirano je 25 projekata, za što je izdvojeno 530.000 eura. Ovakva vrsta pomoći za Hrvate u Srbiji počela je stizati od prošle godine.

Partnerstvo *Cro-fonda* i Općine Ernestinovo

Prekogranični projekt fondacije *Cro-fond* i Općine Ernestinovo »Unaprjeđenjem turističke ponude do razvijenog gospodarstva« jedan je u nizu kvalitetnih projekata koji će pomoći zajednici u podizanju kvalitete života. Za razliku od prošlogodišnjeg, ovaj projekt je iz područja turizma, što je zamisao koju je predložila Općina Ernestinovo kao vodeći partner.

»Tu projektну ideju smo i mi iskoristili za naše potrebe, prvenstveno u dijelu gdje fondacija *Cro-fond* daje potporu udrugama u raznim područjima. Naša fondacija je na neki način financijer manifestacija od značaja za hrvatsku zajednicu, a to su *Srijemci Srijemu*, *Bunjevci bez granica* te *Šokci i baština*. Ideja projekta je bila osnažiti te manifestacije u dijelu izrade projektnog materijala. Tu naravno nismo zaboravili ni ostale udruge koje imaju turistički i promotivni segment, cilj nam je pomoći svima. U dijelu nabave opreme smo stavili multifunkcionalni kolor printer s pratećim priborom i električni sjekač, što znači da mi sami možemo tiskati i izrezati te promotivne materijale. Na taj način možemo biti servis svima koji imaju potrebu za takvim vidom promocije, prvenstveno za ove tri glavne manifestacije, a također i za sve ostale«, govori upravitelj fondacije **Lazar Cvijin**.

Kako nam je rekao, cilj je smanjiti troškove organizacije manifestacija udrugama, makar u segmentu promocije i marketinga. Jedan dio projekta su odvojili za otkup suvenira gdje će kroz neku vrstu natječaja odrediti što su to suveniri hrvatske zajednice.

»Želimo gostima koji nas posjećuju predstaviti rukotvorine koje najbolje

opisuju našu baštinu, našu zajednicu i karakteristiku našeg podneblja. Četvrti segment je također vezan za potporu manifestacijama od značaja za hrvatsku zajednicu, koje će biti najvažnije, želimo im pomoći u vidu najma opreme, troškova ozvučenja, bine, osvjetljenja i svega što pod tu kategoriju spada. Osnovi projekt je odobren s 21.395 eura, našoj strani je dodijeljeno 12.664 eura bez PDV-a, 15.196 s PDV-om. Projekt je u tijeku, oprema je poručena, traje nabava suvenira, očekujemo do konca listopada cijeli projekt završiti. Manifestacije kojima je ovaj projekt namijenjen su također planirane za listopad, pa ćemo kompletnu projektnu dokumentaciju finalizirati i poslati ministarstvu», zaključuje Lazar Cvijin.

Susreti podunavskih Hrvata

U projektu »Susreti podunavskih Hrvata« partneri su Hrvatsko nacionalno vijeće u Srbiji i Osječko-baranjska županija, a radi se o nastavku uspješne suradnje dva dugogodišnja partnera, jer se projekt realizira drugu godinu zaredom. Projektna ideja ima za cilj očuvanje hrvatskog nacionalnog identiteta te snaženje, razvoj i povećanje vidljivosti hrvatske zajednice u Srbiji, kao i jačanje odnosa Hrvata u Hrvatskoj i Srbiji. Realizacijom projekta dobiva se jača povezanost i vidljivost Hrvata iz Srbije s Hrvatskom organiziranjem *Susreta podunavskih Hrvata* u hrvatskom dijelu Baranje gdje su se okupili Hrvati iz Srbije i Mađarske, a sve to u okviru turističke manifestacije *Baranjski bečarac* i *Festival tista*.

»Što se tiče Osječko-baranjske županije, početkom lipnja u Općini Draž organizirana je manifestacija *Baranj-*

ski bečarac kroz koju je promovirana hrvatska manjina iz Srbije. Program aktivnosti manifestacije obuhvatio je nastup pjevačkih i folklornih skupina iz Hrvatske i Srbije, koncerte crkvenih pučkih pjesama i tradicijske glazbe u pratnji tamburaških i gajdaških sastava, likovne izložbe i radionice, ponudu domaće hrane, autohtonih suvenira i drugih proizvoda iz kućne radinosti, zanata i prenošenja znanja na mlađe generacije. Kao centralno događanje manifestacije održan je Godišnji skup podunavskih Hrvata koji je zamišljen kao skup predstavnika općina i gradova s područja Osječko-baranjske županije s predstavnicima hrvatskih udruga, samouprava i institucija iz Srbije i Mađarske«, govori za naš tjednik predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić**.

Navodi kako je, s druge strane, Hrvatsko nacionalno vijeće, osim sudjelovanja na ovim manifestacijama i skupovima, izradilo idejno rješenje za studio čijom će se realizacijom u velikoj mjeri također povećati vidljivost hrvatske zajednice u Srbiji.

»Odnos dobivenih sredstava je 75 na prema 25 procenata u korist partnera u Srbiji, a dio koji je realiziran od strane Osječko-baranjske županije oslikava veliku osjetljivost za našu zajednicu budući da su i 'svoj postotak' namijenili našim potrebama. Za Osječko-baranjsku županiju ne bi se moglo reći da je partner Hrvatskom nacionalnom vijeću, već netko tko najdulje i najsvestranije skrbi o Hrvatima u Srbiji. I kada su bila teža vremena, Osječko-baranjska županija na čelu s **Ivanom Anušićem** je bila uz nas, a ta podrška je vremenom i u političkom i u financijskom smislu rasla«, zaključuje Jasna Vojnić.

Ivan Ušumović

Koncepcija je da nema koncepcije!

Pojam »urbano planiranje« nastao je u Engleskoj kao rezultat industrijske revolucije, kada su se engleski gradovi počeli naglo i kaotično razvijati, prije svega zbog porasta broja stanovnika koji su od poljoprivrednika postali radnici u tvornicama i nastanili se u predgrađima gradova. Stariji dijelovi grada su postali centri ovih gradova. **Patricka Geddesa** smatramo ocem suvremenog urbanizma, jer je on bio prvi koji se ovim problemom ozbiljno počeo baviti. Graditelji, arhitekti okupljeni u organizaciju CIAM također su u tzv. Atenskoj povelji iznijeli svoje viđenje gradnje gradova. Nakon II. svjetskog rata jedan od pobjednika – SSSR (kao i naša bivša država SFRJ) – usvojili su principe urbane gradnje iz Atenske povelje i to su primijenili u gradnji Novog Beograda, a u našem gradu prvo na Radijalnom putu i njegovoj okolini, kasnije i u stambenom naselju Prozivka. U širem centru je izgrađen stambeni blok, od građana nazvan Tokio zbog velike gustine stanovanja koja prelazi prosječnu gustinu stanovanja Londona i Pariza. A o parkig mjestima da i ne pričam. Prije dva dana u jednom tekstu na »netu«, čiji je naslov »Brze saobraćajnice i niže zgrade u Subotici«, pročitao sam konstataciju, podnaslov (valjda novinara, članak nije potpisan) da »trenutno najveći problem u gradu predstavlja nedostatak parking mesta i zgusnuta stambena gradnja u centralnom jezgru. Urbanisti nude rešenje«. Iz ovih razloga tekstopisac je razgovarao s direktorom Javnog poduzeća za upravljanje cestama, urbanističko planiranje i stanovanje, koji je povodom završetka javnog uvida u novi plan (obrubljen ulicama Braće Radića, Kumičićeve, Beogradske put i Maksima Gorkog), izjavio sljedeće: »Ovaj plan je možda najinteresantniji za građane, a potom i za investitore. U tom delu grada, krećući se od Kumičićeve ulice prema centru grada, naš predlog predviđa da se smanjuje spratnost zgrada sa šest na četiri, te dalje na jedan ili dva sprata. Osim toga, po predlogu novog plana zauzetost parcele je smanjena sa 50 na 40 odsto«. Nadalje kaže da investitori po ovom planu moraju osigurati parking mjesto za svaki stan (dosad samo za 70 % stanova) i na koncu veli: »Rukovodili smo se potrebom za humanizaciju ove najmnogoljudnije mesne zajednice«. Direktor govori i misli o MZ Prozivka, mada taj teritorij pripada MZ Centar III. Ne zalazim problem ovog možda lapsusa, jer kada sam ovo pročitao povikao sam u sebi »dobro jutro, urbanisti, izgleda da se polako budite«.

Bilo je ne tako davno

Sjećam se, baš u vrijeme kada sam bio glavni arhitekt grada (2005. – 2007.) usvajao se detaljni urbanistički plan za ovu mjesnu zajednicu. Principijelno sam bio protiv izgradnje višekatnih stambenih zgrada, pogotovo u centralnim zonama grada koji ni tada nije bio prometno riješen,

a pogotovo zbog parkiranja. Jer, trebalo je osigurati parkiralište za stanovnike ali i za ostale građane koji dolaze u centar zbog raznih poslova: kupovine, sređivanja razne papirologije itd., ali na Savjetu za planove većina je usvojila sve što su urbanisti (stručnjaci) predlagali. U toku s političkom vlašću i investitorima oni su bili najslabija karika, jer su bili financirani iz gradskog proračuna (istina, ni danas nije drugačije). U to doba gradonačelnik je bio iz SVM-a, a mjesta direktora su dijelili s Demokratskom strankom (DS) i DSHV-om. Tada je još postojao Zavod za

Detalj užeg centra iz zraka

urbanizam, a posebno je postojala Direkcija za izgradnju, koji su na neki način određivali što će i kako će urbanisti planirati. Onda su uveli u praksu da investitori ne trebaju osigurati parking placeve nego ih mogu otkupiti, tj. platiti Direkciji koja će te placeve izgraditi (to su radili uglavnom teoretski). Danas je sve ovo objedinjeno u jedno javno poduzeće, gradonačelnik je iz vladajuće SNS, čiji glavni koalicijski partner je SVM.

Sadašnjica

Nedavno sam bio i na Prozivki i na Aleji maršala Tita. Zgrozio sam se kada sam vidio mnoštvo višekatnica i neuređenost njihove okoline. Uži centar je upropašten. Promet u gradu je kaotičan, pogotovo sada kada se gradi brza pruga kroz grad. Kako se meni čini, ništa se ne planira dugoročno nego vlada sistem »od danas do sutra, grabi sve što možeš«. Direktor JP-a je optimističan i na koncu kaže: »Subotica definitivno menja svoj izgled (potpuno se slažem s njim) i uveren sam da će sa ovim promenama, usklađivanjem saobraćajne mreže i kontrolisane stano-gradnje ostati veoma lep grad«. Što se tiče ovog dijela njegove izjave, na osnovu dosadašnjeg iskustva, izražavam veliku sumnju, ali možda se iznenadim. Ako naiđe dobra vila s čarobnim štapićem.

Ketering sa stočnog groblja

Izuzmemo li neiscrpni zdenac domaće i inozemne politike iz kojega svoj um na nacionalnim dalekovidnicama bistre bokani i labani svih fela, svakodnevno trujući javnost do mjere da joj otupe sve emocije po kojima se ljudi razlikuju od životinja, tri su teme koje posljednjih godina ozbiljno ugrožavaju primat »kafanske politike«. Jedna je globalno zatopljanje, odnosno klimatske promjene kojima sve jasnije svjedočimo; druga je ekologija u najširem smilu, od onečišćenja rijeka do kopanja po utrobi Zemlje, a treća se tiče pitanja hrane.

Uz obavezni zaključak da nemamo pojma što jedemo, u svakodnevnom dijalogu obično slijede nostalgичna prisjećanja kako je nekad hrana bila puno zdravija i spasonosni izlaz u formulaciji da svatko od nas ima »svog« prodavača, po pravilu sa salaša, čije i koke i krave još uvijek pasu travu s idilične ledine i čiji jaja, meso i mlijeko imaju okus kojemu ovaj industrijski ne može ni primirisati. Kunemo se

svježe crknutih svinja ili krava, nakon što su ih malo »obradili«, plasirali su ih »na tržište« po akcijskim cijenama kojima – x puta je to provjereno i potvrđeno u supermarketima – mnogi jednostavno ne mogu odoljeti.

Poznato je da svaki ćup ide na stočno groblje dok se ne razbije, ali je ovaj – sudeći po prvim spoznajama – bio baš od dobrog materijala: sudario se o tvrde hridi domaćih zakona, izdržavajući te udare nekih četiri-pet godina sve do prošloga utorka kada su uhićeni, što je potvrdila i tužiteljica u subotičkom Osnovnom javnom tužiteljstvu **Livija Panić-Miletić**.

Ako se nakon istražnoga postupka dokaže da su krivi, zbog prirode nedjela kojega su činili D. P. i B. S., osim odgovarajuće kazne, zaslužuju i da javnost sazna njihova puna imena i prezimena, da im vidi lica, da bude upoznata kome su takvo meso (pre)prodavali i da se nađu na svojevrsnom stupu srama, jer su svojim nedjelom u kontinuitetu ugrožavali zdravlje djece i odraslih osoba i stali uz bok dilerima droge, trgovcima oružjem i ostalim kriminalcima opasnim po opće zdravlje i sigurnost građana.

Više od njihovih imena, prezimena i fotografija – jer takvih je svugdje uvijek bilo, ima ih i bit će ih – brinu neke druge ključne stvari, a koje se tiču samog sustava, odnosno uređenja države, uključujući i njene lokalne filijale. Javnosti će i nakon sudskog epiloga ovog slučaja ostati nejasno kako je moguće da su dvojica bezdušnika (ako je riječ samo o njima) godinama neometano ulazili na stočno groblje kao za švedski stol. Ako ga bude, bit će zacijelo i više nego zanimljivo čuti kako su svoju trgovinu obavljali mimo (sa)znajanja policije, te, naravno, veterinarske i sanitarne inspekcije.

Konačno, još od nestanka 29. novembra i njegove kafilerije Subotica nema riješeno pitanje odlagalašta uginulih životinja, pa ovdašnji stočari muku muče što s crkotinama: zakopati ih ne smiju, a na površini stvaraju nesnosan smrad i realnu opasnost od zaraze dok jednom tjedno ne dođe vozilo iz Sombora. Desetak godina unazad Grad najavljuje izgradnju svojevrsne hladnjače, kao neke vrste »čistilišta« dok tijelo uginule životinje ne bude otpremljeno u neku dalju peć i iz svog fizičkog oblika kao dim otputuje u nebeske visine. Ali, tako ti je to u Subotici: problem stočnog groblja – koje i danas funkcionira po srednjevjekovnom modelu posipanja leševa vapnom – u dlaku je sličan kompleksu nezavršenih bazena u Dudovoj šumi, nezavršenoj zgradi Narodnog kazališta, neriješenog pitanja Paličkog jezera, bajske pruge itd., itd. Bude li se i dalje tako rješavalo ovo pitanje, tko garantira da se u nekim drugim momcima neće javiti isti apetit: onaj da se sa stočnog groblja i dalje hrane siromašni, gladni i pohlepni. Ketering? Zašto ne! Samo ako je jeftiniji.

Z. R.

kvalitetom proizvoda samog proizvođača – a da ovaj to nije ni tražio niti smo ikada bili kod njega i uvjerali se u ispravnost vlastite tvrdnje – tražeći u njemu sigurnost i utjehu za sve strahove koji nas zbog hrane opravdano pritišću. A već sljedećeg trenutka – akcija! Pileće meso za nevjerovatnih 190 dinara; čevapi 50 % jeftiniji, sok od jabuke 79,99 dinara! Juriiiiš! Guraj se i gazi sve oko sebe, uključujući i stavove koje si prije toga tako glasno zagovarao, sve u cilju da dođeš do što jeftinije hrane i da ti u novčaniku ostane neplanirana suma »i za sutra«. Jer, »trbu nije od cakla da se vidi šta je u njemu«.

Znali su to, naravno, i psiholozi opće prakse, u javnosti za sada poznati pod inicijalima D. P. i B. S., koji su siromašno i gladno stanovništvo opskrbljivali onim za čim svako biće žudi: jeftinim, a dobrim. Za razliku od **Bokana i Labana** – koji svoje mentalne proizvode prerađuju iz emotivnih sirovina: ljubavi prema Rusiji i mržnji prema Ukrajini i kao takve ih plasiraju na medijsko tržište – D. P. i B. S. svoj unosni izvor pronašli su na stočnom groblju u Subotici (kod pročistača). Birajući najljepše komade s butova ili vratova

XIII. Tavankutski festival voća i autohtonih rukotvorina

Jesenska raskoš boja i okusa

vih rukotvorina... A nitko nije ostao ni gladan jer se, kao što je i običaj na ovom festivalu, kuhalo u nekoliko kotlova tarane, paprikaša od papaka, »grava«, »pivčijeg paprikaša«... Sve uz pratnju tamburaša.

Zanimljivu ponudu imali su učenici IV. razreda hrvatskog odjela Osnovne škole *Ivan Milutinović* iz Subotice, koji su se sa svojom učiteljicom **Tanjom Stantić** dobro pripremili za tavankutski festival. »Pravili smo turšiju, bakine kolače, kokice i medenjake. Radili smo to u školi, s učiteljicom. Meni je najzanimljivija bila priprema bakinih kolača i kokica. Ima nas desetero u razredu i svi smo radili«, kaže **Anastazija Kovač**.

Ana Žigmanov Vuković ima zasad lavande, pa je njen izložbeni prostor bio u boji lavande i zanimljivih načina da se ona iskoristi.

Hvaljen Isus i jabuka na dar. Tako se ulazilo u dvorište Etno salaša *Balažević* gdje je 13. puta održan *Tavankutski festival voća i autohtonih rukotvorina* u svoj jesenskoj raskoši boja i okusa. Izlagači su se potrudili svojom raznovrsnom ponudom privući posjetitelje festivala. A bilo je tu svega. I jabuka iz tavankutskih voćnjaka, rakije, likera, vina, meda, domaćih kolača, zanimljivi-

»Napravila sam mirisne bilježnice u čijim koricama su cvjetovi lavande. Mogu se koristiti na različite načine. Mogu se pisati recepti, voditi dnevници, malo da se u vrijeme digitalizacije vratimo našim uspo-
menama. A kad ih metnete u tašku mriši vam taška od lavande«, kaže Ana.

Nije ni ovaj festival prošao bez tavan-
kutskih slamarki, a odmah do njih svoj
izložbeni štand imao je Slamarski muzej
iz Domžala.

»Prijatelji smo s udrugom iz Tavanku-
ta i tako smo dobili poziv za ovaj festival.
Izložili smo šešire od slame. Prave se
tako što se od slame prvo ispлетu trake od
kojih se na stroju prave šeširi. Za jedan
šešir plete se traka od 24 metra«, kaže
kustosica **Katarina Rus Krušelj**.

Muzej u kome radi čuva tradiciju sla-
marstva koja je na području Domžala
duža od 300 godina.

Likeri od višnje nisu ništa neobično, ali
zato vino od višnje proizvedeno na starin-
ski način i nije često, ali u Tavankutu ga je
bilo. Naravno, iz tavankutskog voćnjaka
iako njegov vlasnik **Bela Saulić** sada živi
u Bajmaku.

»Višnje se oberu, odvoje od koštica,
iscijede i ostave u bačve da odstoje. Ne-
kada se to radilo u drvenim bačvama, ali
one su teške za održavanje, pa ja kori-
stim bačve od medicinske plastike. Doda
se tek malo šećera, zbog fermentacije,
da ne ode u ocat. Dovoljno je oko 10 po-
sto šećera. Ostavi se da stoji mjesec i pol
dana i spremno je za kušanje. Od tone
višanja može se dobiti 60 litara vina. Pro-
dajemo ga na manifestacijama i s kućnog
praga«, kaže Saulić.

I da se još zadržimo kod vina, ali onog
iz organske proizvodnje. Takvo vino na

tavankutskom festivalu imala je **Maja Petrić**, tako-
đer iz Tavankuta.

»Suprug i ja imamo hektar vinograda. U 'pisku',
naravno. Uzgajamo pet sorti po organskim prin-
cipima. Koristimo samo preparate na bazi bakra
i sumpora. Odabrali smo sorte otpornije na bole-
sti. Posađen je vinograd 2018. i sada je u punom
rodu, ali nama nije važna količina već kvaliteta«,
kaže Maja.

Ovogodišnji *Tavankutski festival voća i autoh-
tonih rukotvorina* organizirali su HKPD *Matija Gu-
bec*, Galerija Prve kolonije naive u tehnici slame,
zadruga *Voćko* i Osnovna škola *Matja Gubec*.

Z. V.

Kontinuirana pomoć starim osobama

»Jedno od pet polja djelatnosti kojima se bavi Caritas Subotica su projekti koji se tiču starih osoba. Tu među ostalim spadaju pomoć u kući, kućna njega, prijevoz starih osoba, seosko povjereništvo, posredovanje u pravnim radnjama. Težimo pomoći starim osobama koje su u problemu, u potrebi, a to znači da su bolesni/nepokretni, siromašni i da su sami, tj. bez obiteljske potpore«, kaže direktor Caritasa Subotica Gábor Ritz

Međunarodni dan starih svake se godine svečano obilježava 1. listopada; cijeli je deseti mjesec putem različitih aktivnosti posvećen starim osobama, a tijekom godine o njima brinu brojna udruženja, organizacije, institucije, među kojima je i Caritas Subotica. O njegovim uslugama koje se tiču najstarijih sugrađana, te o nedavno izdanoj brošuri *Pravni putokaz za starije osobe* razgovarali smo s direktorom ove kršćanske dobrotvorne organizacije u Subotici **Gáborom Ritzom**.

Usluge, pomagala, paketi

Jedno od pet polja djelatnosti kojima se bavi Caritas Subotica su projekti koji se tiču starih osoba. Tu među ostalim

spadaju pomoć u kući, kućna njega, prijevoz starih osoba, seosko povjereništvo, posredovanje u pravnim radnjama, a detaljnije o njima Gábor Ritz kaže:

»Pomoć u kući provodimo u Subotici, Senti, Kanjiži i Malom Idošu. To su različite grupe usluga, pa se tako dio odnosi na održavanje kuće i dvorišta (razni popravci u kući i na njoj, košenje trave, skupljanje lišća, čišćenje snijega...), potom tu je nabava hrane i drugih potrepština. Što se tiče kućne njega, za nju imamo licencu Ministarstva za rad, zapošljavanje, socijalna i boračka pitanja i njom je obuhvaćeno oko 400 starih osoba kojima pružamo medicinske usluge (mjerenje šećera u krvi, tlaka, a u slučaju većeg problema otpremimo ih u hitnu pomoć), psihosocijalnu pomoć. Obavljamo i prijevoz starih do Doma zdravlja, bolnice, na rehabilitaciju, za što u Subotici imamo kombi s rampom kako bismo u njega mogli smjestiti i osobe u invalidskim kolicima, a prevozimo sve osim ležećih bolesnika za što nemamo odgovarajuću opremu. Tu je i seosko povjereništvo, koje nije direktno naš projekt (to je projekt udruge građana 'Jedinstvo mađarske manjine' – CMH i Mađarska sve financira), ali u velikoj mjeri pomažemo u njenoj realizaciji koja je počela još 2015. godine i od onda traje u kontinuitetu. To je slično pomoći u kući, s tim da se obavlja u selima i tu imamo 22-oge zaposlenih koji pomažu svakodnevni život za oko 770 ostarjelih osoba u 19 općina i 54 naselja u Vojvodini. Na koncu, tu je posredovanje u pravnim radnjama, odnosno posredovanje između stare osobe i društva. Ima situacija da netko ozdravi i više mu nije potrebna naša pomoć, međutim mnogo je češće da im se stanje pogorša. Kad uvidimo da im naša pomoć nije dovoljna, posređujemo u njihovom smještaju u dom, i to najčešće u domove subotičkog Gerontološkog centra. Tu osobu onda vodimo na komisiju, liječnički pregled. Događa se da stare osobe od nas traže odvjetnika, fizioterapeuta, pedikira, odgovarajućeg majstora za posao koji naš zaposleni ne zna uraditi«.

Direktor Caritasa Subotica kaže i kako u svojoj ponudi imaju i različita medicinska pomagala (bolnički kreveti, invalidska kolica, sobni toaleti, dodaci za wc šolju, hodalice, razne vrste štaka, antidekubitni dušeci...), koja su, osim bolesnoj osobi, od velike pomoći i onom tko ju njeguje.

»Ova pomagala dijelimo diljem cijele Bačke. Neka od njih dobivamo iz inozemstva kao humanitarnu pomoć (to su uglavnom korištene, ali jako dobro očuvane i kvalitetne stvari), dio nabavljamo putem projekata (sad je završen jedan pod nazivom 'Take Care', putem kojeg smo dobili četiri tisuće eura za tu namjenu), a neka pomagala nam doniraju i sugrađani kojima više ne trebaju«, pojašnjava Ritz, dodajući da ova organizacija s vremena na vrijeme svojim najugroženijim korisnicima osigurava i pakete hrane i higijene.

»To uglavnom bude na godišnjem nivou, jer naš najveći problem je što nemamo stalni izvor financiranja, već ide po principu 'što ulovimo'. Te pakete povremeno dobivamo od Caritasa iz drugih zemalja, ponekad ih osiguramo također putem nekog projekta, a imamo i jako lijepu suradnju s Bankom hrane Vojvodine, humanitarnom organizacijom iz Irga koja od brojnih megamarketa dobija hranu čiji je rok trajanja pred istekom i koja potom tu hranu daruje udrugama, institucijama, fondacijama i dr. putem kojih onda ona dolazi do krajnjih korisnika.«

Put do potrebitih

O kriterijima koje osoba treba ispuniti kako bi mogla biti korisnik neke od navedenih usluga dijelom odlučuje Centar za socijalni rad, kao uputni organ, ali uposlenici Caritasa nastoje pomoći svima koji im se obrate za pomoć, no ipak uz određene uvjete.

»Težimo pomoći starim osobama koje su u problemu, u potrebi, a to znači da su bolesni/nepokretni, siromašni i da su sami, tj. bez obiteljske potpore. Ne moraju ispunjavati sve navedene kriterije, dovoljno da ih ima barem dva. Ima slučajeva da stara osoba nema svoju djecu, unuke, tj. da je sama, potom da ima djecu, ali su ona socijalni slučajevi pa je bolje da nisu s njima jer tu zna biti fizičkog i/ili tzv. ekonomskog nasilja gdje djeca za kratko vrijeme potroše kompletnu mirovinu roditelja pa do sljedeće svi gladuju«, navodi Gábor Ritz, a na pitanje kako dolaze do informacija o potrebitim starim osobama, odgovara:

»Kućnu njegu u Subotici provodimo od početka 2003. godine, u Senti od početka 2008., u Malom Idošu od sredine 2008., u Kanjiži od sredine 2009. Svugdje imamo minimum 14 godina radnog staža i ova Caritasova služba se nalazi u kognitivnim mapama ljudi, znači da su čuli za nas. U početku su bili oprezni, sumnjičavi, jer su se plašili da ćemo im uzeti mirovinu, nekretninu, ali kada su vidjeli da to ne radimo, stekli su povjerenje u nas. Tako da do većine tih ljudi dolazimo na način da nam se oni sami obrate ili netko iz njihovog okruženja – susjedi, bračni par koji njeguje bolesnog partnera. Događa se da tu informaciju dobijemo iz crkve, mjesne zajednice, Crvenog križa, drugih udruženja građana. Svi su oni neki mogući izvori i surađujemo sa svima njima. Od tih oko 400 ljudi koje trenutno negujemo, najviše njih nam se osobno obratilo za pomoć«.

Brošura *Pravni putokaz za starije osobe*

U okviru spomenutog projekta »Take Care«, podržanog od strane Caritasa Austrije i Ministarstva za socijalna pita-

nja Austrije, a u kojem je sudjelovao i Caritas Srbije, izdana je brošura *Pravni putokaz za starije osobe* koja je ovih dana stigla u subotički Caritas. Riječ je o svojevrsnom pravnom putokazu kroz pitanja koja stare osobe najčešće postavljaju, a u čijem su nastajanju sudjelovali pravnici i socijalni radnici. S obzirom na obimnost pojedinačno svake teme, ona ne obuhvaća sve pravne nedoumice i zakonodavna rješenja, već pruža opće informacije, a autorice iz novosadskog Udruženja građana *Grupa Budi jedan* napominju da svaki konkretan pravni slučaj ima svoje specifičnosti te preporučuju čitateljima da se u cilju zaštite i ostvarenja svojih prava obrate stručnoj osobi, odvjetniku, pravniku, udruženju ili službi besplatne pravne pomoći.

»Cilj ove brošure je pomoći starima da dobiju pravnu pomoć i zaštitu. Stare osobe često, kad se uplaše, teže tome da potpišu s nekim ugovor o doživotnom održavanju, a poslije se to ne završi kako treba, tj. ne dobiju od te osobe ili obitelji to što su očekivali da će im ona pružiti. Onda bi oni taj ugovor željeli raskinuti, a to se ne može dogoditi dogovorom, već mora biti uključena pravna pomoć. Osim spomenutih, ova brošura govori i o drugim pravima starih osoba, poput onih koji se tiču zdravstvene, odnosno socijalne zaštite, prava na mirovinu, prava potrošača, potom nasilja u obitelji, diskriminacije, nasljednog prava, o ustupanju i raspodjeli imovine za života i dr. Važno je također istaknuti da je brošura pisana na tzv. lakom jeziku (easy language) kako bi se uprostila komunikacija i informacija prosljedila na jednostavan i lako razumljiv način«, kaže Gábor Ritz.

Dio primjeraka ove brošure podijeljen je seoskim povjerenicima, a dio se nalazi u subotičkom Caritasu, gdje ju zainteresirani mogu preuzeti bez nadoknade, kao i dobiti potrebne informacije ukoliko im je potrebna pomoć.

Caritas Subotica nalazi se u Zmaj Jovinoj ulici broj 20, a kontakt telefon je 024/559-139.

I. Petrekanić Sič

Dvoipolstoljetno pravo na vašar

»Granica nam otežava razmjenu roba i dobara. Ali, unatoč tome, ljudima iz susjednih mjesta ostala je navika dolaska na šidski vašar. Uvijek sretnemo nekog poznatog koga dugo nismo vidjeli i eto prilike za razgovor i druženje«, kaže Samuel Kolar iz Šida

I ovog 15. u mjesecu na šidskom vašarištu održan je tradicionalni vašar. Kao i obično, ponuda je bila raznolika, od raznih kućanskih potrepština, odjeće, rukotvorina, namještaja, do dijelova za poljoprivredne strojeve. Šidani vole reći da se na vašaru može naći »od igle do lokomotive«. No, kupovina nije jedini razlog odlaska na vašar. Mnogi dolaze i na druženje. Prilika je to za susret s poznanikom, razgovor i razmjenu iskustava u popularnim vašarskim šatorima uz okrepju i obaveznu konzumaciju janjetine s ražnja. I tako već 250 godina, od dana kada je Šid dobio privilegij da ima status grada i održava vašare.

Njegovanje dugogodišnje tradicije

Prema navodima šidskog povjesničara **Radovana Sremca**, oko 1770. godine prilike u Šidu bile su dosta povoljne. Uzimajući u obzir napredak Šida i koristi koje je Dvorska komora mogla imati od toga, inspektor **Ferdinand Bongard** podnio je zahtjev da se Šid proglasi komorskim gradom. Bongard je izvijestio Komoru da se Šid nalazi na carskoj cesti, da je najveći od svih komorskih sela u Srijemu te da zaslužuje status trgovišta i privilegij za slobodno održavanje godišnjih vašara (privilegium nundiale). Na vašarima bi seljaci mogli prodavati svoju robu, što bi donijelo prihod i Komori, jer bi njoj pripadale

takse od vašara i točenja pića za vrijeme njenog održavanja. Predložio je da se vašari održavaju tri puta godišnje: 19. ožujka na Josipovo, 10. kolovoza na sv. Lovru i 1. studenog na Svisvete. Kako je prijedlog dobio podršku i Virovitičke i Požeške županije, iznijet je pred caricu. U svibnju 1773. godine **Marija Terezija** potvrdila je privilegij za Šid da ima status grada i da održava vašare. Tekst ovog privilegija kasnije je ispisan na mramornim pločama koje su okačene u općinsku zgradu. Poslije dobijanja statusa grada, počinje nagli uspon Šida.

Tradicija održavanja šidskog vašara održala se do danas. Svakog 15. u mjesecu na šidsko vašarište slijeva se more ljudi iz Šida i sela šidske općine, ali i iz susjednih država Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Uglavnom zbog kupnje proizvoda po nižim cijenama, mogućnosti susreta s prijateljima, ali i održavanja dugogodišnje tradicije.

»Mislim da je važno da Šid ima vašar, prvenstveno što ima veoma dugu tradiciju održavanja. Međutim, vašari nisu kao nekada. Sjećam se kad je šidski vašar bio pun konja, krava i svinja. U odnosu na današnje vrijeme, razlika je velika. Ovdje su dolazili Talijani kupovati konje i krave. Romi iz Šida su kupovali za njih budući da Talijani nisu govorili naš jezik. Nakon kupovine konje bi tovarili u vagone na željezničkoj stanici odakle su ih odvozili do odredišta. Nekada je bilo i više obrtnika. Oni su uglav-

nom prodavali opremu za konje, ali bilo je i drugih zanatlijskih proizvoda, s obzirom na to da je u to vrijeme bilo više krznara, grnčara, obućara... U Šid su svakog 15. u mjesecu u većem broju dolazili ljudi iz cijele bivše Jugoslavije, najviše iz susjedne Hrvatske, sve do Đakova. Ja sam za mnoge od njih kamionom vozio volove i krave iz ovih krajeva. Danas se dosta toga promijenilo. Granica nam otežava razmjenu roba i dobara. Ali, unatoč tome, ljudima iz susjednih mjesta ostala je navika dolaska na šidski vašar. Uvijek sretnemo nekog poznatog koga dugo nismo vidjeli i eto prilike za razgovor i druženje«, kaže **Samuel Kolar** iz Šida.

Trgovina na granici

Vašar je najposjećeniji kada se održava vikendom. U ponudi su razne sitnice za kuću, od drvene galanterije, lončarskih proizvoda, odjeće, obuće, neizostavnih »sremačkih« kožnih papuča do namještaja i dijelova za poljoprivredne strojeve.

»Na šidski vašar redovito dolazim uglavnom zbog kupnje kućanskih potrepština, ali i da posjetim prijatelje koji tu žive. Ovdje kupujem i dijelove za traktor i poljoprivredne strojeve koji su na vašaru mnogo povoljniji nego kod nas. Mislim da je važno da Šid kao pogranično mjesto ima vašar. To je oduvijek bilo mjesto okupljanja ljudi sa svih strana, ali i šarolike ponude i povoljnijih cijena proizvoda«, kaže **Dario Martić** iz Starih Jankovaca.

Njegovo mišljenje dijeli i supruga **Doris**.

»Meni je uvijek lijepo na vašaru i radujem se svakom 15. u mjesecu. Dolazim sa suprugom, obiđemo štandove na kojima uvijek nađem nešto zanimljivo i povoljno za kupiti. Nakon kupovine pojedemo i popijemo nešto i posjetimo prijatelje koji žive ovdje.«

Vašar je omiljeno mjesto i umirovljenicima. Zbog raznovrsne ponude i povoljnih cijena rado dolaze.

»Uglavnom kupujem odjeću za unučad i kućne potrepštine koje su na vašaru znatno jeftinije nego u trgovinama. A osim kupovine volim gledati i druge stvari i uvijek nađem nešto zanimljivo. Mislim da je lijepo što Šid ima vašar, jer je to duga tradicija i ovdje se okupljaju ljudi sa svih strana«, navodi **Gospojinka Olak** iz Šida.

Tri prijatelja, s tri strane granice, koje smo zatekli pod šatorom gdje su degustirali janjetinu, pokazali su nam da je sajam dobra prilika i za druženje.

»Svakog 15. u mjesecu okupimo se ovdje ispod šatora. Idemo u kupovinu i sjednemo jesti jagnjetinu i popiti hladno pivo. Međutim, vašar je iz mjeseca u mjesec sve manji. Nema više onoga što je nekada bilo. Ali ostala je tradicija našeg druženja. Ja živim u Šidu, jedan drugar živi u Bosni, a treći u Hrvatskoj. Mi smo Sremci ili Srijemci i lijepo je dok se ovako družimo i održavamo tradiciju okupljanja na dan vašara u Šidu«, kaže **Ilija Kurbalija** iz Šida.

»Uvijek sam dolazio na šidski vašar i to praktiram i danas«, ističe **Petar Mijatović** iz Strošinaca i dodaje:

»Najviše dolazim zbog druženja i jagnjetine. Što se tiče kupovine, najviše me zanimaju dijelovi za poljoprivredne strojeve. Ponuda za mala poduzeća je dosta povoljnija na šidskom vašaru nego kod nas u Hrvatskoj. Prije ratnih devedesetih bilo je puno više obrtnika, a i ponuda stoke je bila bolja. Ljudi iz pograničnih sela u istočnom dijelu Hrvatske bili su vezani za Šid. U to vrijeme smo kupovali na vašaru svinje, prasice, telad, jagnjad. Toga više nema. Ali je ostala navika da dođemo, da se vidimo s prijateljima i obavezno kupimo kožne papuče (šokačke ili srijemske), koje rado svi nosimo i s jedne i s druge strane granice«.

S. D.

Naši gospodarstvenici (CLXIII.)

Ekonomist na čelu majstorske radionice ljepote

»Rad u zdravstvu je kao i svaki drugi. Treba uvezati neke stvari, platiti račune, osigurati financije. Za dobar rad važno je imati dobre stručnjake. Oni se bave pacijentima, a ja se bavim papirologijom, dozvolama, marketingom«, kaže Davor Stojić

Davor Stojić, rođeni Vukovarac, vlasnik je Specijalne bolnice Clinic Olymp za plastičnu i rekonstruktivnu kirurgiju u Novom Sadu. Klinika je osnovana 2006. godine, a Davor je njen stopostotni vlasnik i direktor postao nakon što je kliniku preuzeo od dr. **Dimitrija E. Panfilova**, poznatog estetskog kirurga. Tako se jedan ekonomist našao u svijetu plastične kirurgije, a sudeći po uspješnom radu klinike, dobro se snašao i u tom poslu.

Do Novog Sada preko Vukovara

Dr. Panfilov, osnivač Specijalne bolnice Clinic Olymp, kao i Damir rođeni je Vukovarac. Dugo godina živio je i radio u Njemačkoj, a nakon toga osnovao je kliniku za plastičnu kirurgiju u Novom Sadu.

»Kada je odlučio otići u mirovinu, kontaktirao je mog oca i mene da bi vidio imamo li mi nekoga interesa preuzeti taj posao uz uvjet da klinika nastavi raditi pod istim imenom. Obiteljski se znamo 40 godina, njegovi sinovi žive u inozemstvu i zato je kliniku ponudio nama. Pol go-

dine smo se dogovarali, obilazili kliniku, dok konačno nisam preuzeo posao. Klinika je osnovana 2006., a ja sam je preuzeo krajem 2016. godine«, kaže Davor.

Naravno da se kao ekonomist ne miješa u struku, ali je odmah po preuzimanju klinike počeo raditi na marketingu, organizaciji klinike.

»U Zagrebu je radio obiteljski posao, koji nije imao nikakvih dodirnih točaka sa zdravstvom. U životu sam bio dva puta kod liječnika. Ali i rad u zdravstvu je kao i svaki drugi. Treba uvezati neke stvari, platiti račune, osigurati financije. Za dobar rad važno je imati dobre stručnjake. Oni se bave pacijentima, a ja se bavim papirologijom, dozvolama, marketingom«, kaže Davor.

Od Vukovara do Novog Sada Davora je put vodio preko Splita i Zagreba. Obitelj je u vrijeme rata živjela u Splitu, deset godina je zbog posla proveo u Zagrebu, a sada je u Novom Sadu, ali je, kako kaže, na relaciji Split – Zagreb.

Kada je krajem 2016. godine službeno preuzeo kliniku Davor je radio sve ono što se radi kada se preuzima novi posao.

»Došao sam s prijateljem iz Splita. Prvo smo radili izvidne radnje da vidimo što je dobro, što treba mijenjati, popraviti, kako smanjiti troškove, kako povećati promet. Kao i u svakom drugom poslu. Najviše je bilo riječi o marketingu, jer dr. Panfilov nije radio na tome i nije se bavio društvenim mrežama. Danas su svi na društvenim mrežama, tako da nam je to bio pravac. Troškove nismo smanjili, jer smo povećali broj zaposlenih i opseg posla, pa naravno da su onda i troškovi veći. Svi koji rade u klinici, a ima ih 12, zaposleni su s punim radnim vremenom. Iznimka je dr. **Dario Lizatović**, liječnik koji dolazi iz Osijeka, koji radi na ugovor i radi jednom tjedno ili češće ukoliko može, jer radi specifične operacije«, kaže Davor.

Kao ekonomist, on na svoj posao gleda kao na svaki drugi. Na konkurenciju ne gleda previše, a ima je kao i u

je u dobi od 20 do 30 godina. Fileri ili botoks nama su od tri do pet posto posla, to nisu zahtjevne intervencije, ali tražene su, pa i njih moramo imati u ponudi. S druge strane, pacijenti dođu, vide kako radimo, pa se onda možda odluče i za neke druge zahvate. Face lifting rade i žene i muškarci od 50 do 60 godina, to su godine kada se hoće malo zategnuti, kada ih hvata druga mladost. Prije svake operacije pacijenti popunjavaju upitnik i pitamo ih što je razlog za operacije, pa netko napiše razvela sam se i idem u novi život, netko napiše sada imam novca i ne želim više gledati krivi nos«, priča Davor.

Iako kod nas polje estetske kirurgije nije potpuno uređeno i botoks špricaju skoro i frizerski saloni, Davor vjeruje da pacijenti ipak vode računa gdje i što rade.

»Clinic Olymp nije tvornica ljepote, ona je majstorska radionica, umjetnički atelje u kojem se svakome pristupa s posebnom pažnjom i predanošću. U nju ne dolaze pacijenti ili brojevi, u nju dolaze ljudi sa svojim brigama, snovima i nadama. Ona postaje utočište u kojem se stvara povjerenje, bez žurbe, ne-nametljivo, uz šalicu kave i razgovora o svakodnevicu, o malim stvarima koje čine život. U njoj se slavi i stvara umjetnost, ispravljaju nesavršenstva i uklanjaju nezadovoljstva, kako bi na površinu izašlo sve ono što nas čini lijepima iznutra«, načela su kojima se u radu rukovodi Davorova klinika.

Kako bi pružili najkvalitetnije usluge, u klinici su angažirani vrhunski specijalisti estetske, plastične i opće kirurgije, iskusni anesteziolozi i medicinske sestre. To je prošle godine potvrdio i certifikat Agencije za akreditaciju zdravstvenih ustanova Srbije, čime je potvrđena stručnost, posvećenost i kvaliteta rada u području plastične i rekonstruktivne kirurgije.

Ono što Davor sa svojim timom stručnjaka planira je novi, veći prostor, kako bi imali dvije sale za operacije.

»Ako realiziramo zacrtano, trebat će nam dupli tim, dakle još sestara, anesteziolog. To je plan za narednih nekoliko mjeseci«, kaže Davor.

Do sada se bavio različitim poslovima i obnavljim izvorima energije, nekretninama, nogometom, pa mu nisu strani novi poslovni izazovi.

»Sve je na koncu ekonomija: prihodi, rashodi, razlika. Čista ekonomija«, kaže Davor.

Sâmo prilagođavanje na Novi Sad nije mu bio problem, jer se navikao na život u različitim sredinama, a osim Zagreba i Splita živio je i u Slavonskom Brodu, gdje je igrao nogomet.

»Iz Slavonije sam, a ovo je sličan mentalitet. Za ovih skoro sedam godina, koliko sam u Novom Sadu, nisam imao niti jedan problem. Nisam aktivan ni u jednoj udruzi ovdje, ali trudim se otići u crkvu«, završava razgovor poduzimljiv vlasnik klinike za estetsku kirurgiju.

Z. V.

svakom drugom poslu. »Mi smo od dr. Panfilova naslijedili poslovnu filozofiju da naša klinika djeluje kao kuća, da se prije zahvata razgovara s liječnikom, stekne povjerenje«, pojašnjava ovaj mladi ekonomist.

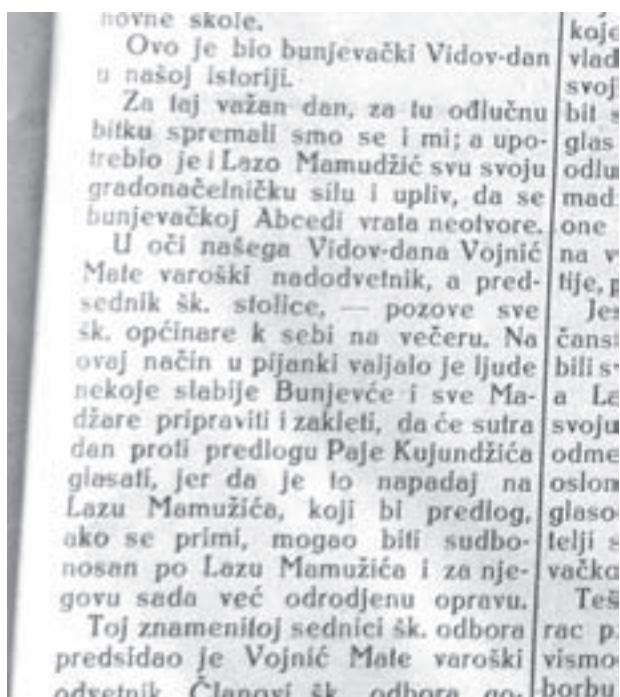
Vrhunski tim za vrhunske usluge

Njegova klinika poznata je i cijenjena, pa su njihovi pacijenti ne samo s područja Novog Sada i Vojvodine već i iz Beograda, Bosne i Hercegovine, ljudi iz Srbije koji žive i rade u inozemstvu. Klinika radi sve intervencije u estetskoj kirurgiji.

»Omjer pacijenata je 70 posto žena i 30 posto muškaraca. Muškarci se teže odlučuju na estetske korekcije, teže im je pozvati kliniku, a žene se lakše odlučuju za zahvate. Mali postotak su djeca od pet-šest godina koja recimo operiraju klempe uši. Ali imali smo i pacijenta od 67 godina. Znači, pacijenti su svih dobi, ali najviše ih

Pomađarivanje »milom« i »silom«, (ne)popravljanje Gajeve ulice

30. rujna 1922. – *Neven* donosi članak **Mije Mandića**, koji piše o prilikama u Subotici od 1868. do 1894: »U ovo vreme, od g. 1868. što milom, što silom mlogo naših familija, i to imućnijih zemljoposjednika, obrtnika i trgovaca pomađariše se; a učeni, školovani sinovi bunjevačke majke (zvaničnici, učitelji) malom iznimkom postadoše očitim neprijateljem bunjevačke knjige. Veleposjednici naši (Voj-

nići, Rudići, Sučići, Fratričevići, Pilasanovići, Latinovići, Šiškovici i Gukanovići) već pre toga bili su pomadžareni i otudjeni. Kada su naši prvaci uvidili, da lepim načinom, u sporazumu sa silnim Lazom Mamuzićem gradonačelnikom neće ništa dostignuti u korist naše prosvete; a s druge strane valjalo je daljnje pomadžarivanje zaustaviti. – po općoj želji naših boljih, još neodrođenih Subotičana, – podnese Pajo Kujundžić šk. odbornik i gimn. Profesor predlog na šk. stolicu, da se bunjevačka Abceda sad već neodvlačno unese u sve subotičke osnovne škole. Ovo je bio bunjevački Vidov-dan u našoj istoriji.»

1. listopada 1911. – *Naše novine* pišu što je Sofija, supruga subotičkog prvaka **Stipana Matijevića**, doživjela na subotičkom kolodvoru po povratku iz Sofije: »Supruga Stipana Matiević bila je u Sofiji. Kupila je zemlje. Ovih dana povratila se u Suboticu. Ni našto nije mislila, kad se na gvozdenom putu na jedared prid njome pojavi varoški ličnik, Josip Günther. Gospoju spopane strah. Uplašila se, jer se bojala, da će joj ličnik žalosnu vist izručiti. Bo-

jazan bila je suvišna. Gospoja došla je iz take pokrajine, gdi kolera hara, zato je izašao varoški ličnik, da je dezinficira«.

2. listopada 1940. – *Hrvatski dnevnik* piše: »U Subotici i njezinim salašima ima mnogo sezonskih radnika iz pasivnih krajeva, koji su ovamo došli na berbu kukuruza kao radnici. Medjutim kako je udarila kiša koja onemogućuje pravilno razvijanje poslova, mnogi su se vratili svojim kućama, ne našavši posla«.

3. listopada 1920. – *Neven* piše da će 4. listopada trećerredci sv. Franje Asiškog proslaviti spomen svoga svetitelja s večernjom u nedjelju i ponedjeljak u 5 sati po podne i misom u ponedjeljak u 8 sati ujutro.

4. listopada 1873. – *Subotički glasnik* odgovara na kritike lista *Szabadka*: »Da bunjevački školski knjiga na svitu nigdi nema, to nevirujem. Može bit istina da se pod imenom bunjevačke nenalaze, al ima zato horvatski, jer i bunjevački jezik nije drugo nego horvatski«.

5. listopada 1920. – *Zastava* piše: »Pop Blaško Rajić 25. studenoga 1918. na novosadskoj skupštini govorio je najoduševljenije za Srbiju. On je otvoreno tražio potpuno ujedinjenje Vojvodine sa Srbijom... Danas pop Blaško Rajić, koji stoji pod utjecajem jednog izroda: pop Lajče Budanovića, traži autonomiju cijele Vojvodine, i to kao što ju ima Hrvatska! Dakle: bana, pa sabor itd«.

6. listopada 1940. – *Hrvatski dnevnik* piše o Gajevoj ulici u Subotici: »Ta je ulica u takvome stanju, da prigodom sproveda mrtvaca mrtvačkim kolima mrtvozorcima mora kola podupirati sa strane ledjima, da se ne bi kola prevrнула. Pogotovo je cesta u strašnom stanju kad pada kiša. Javna je tajna, a to znade i sav ostali svijet, da se ta ulica ne popravlja već 10 godina, jer u toj ulici i okolnome kraju žive pristaše dra Mačka. Drugi je pak uzrok u tome, što ta ulica vodi do najvećeg katoličkog groblja, gdje počivaju najveći hrvatski bunjevački sinovi, a oni, koji vode u općini brigu oko popravljanja puteva, ne vole tu okolicu i to katoličko groblje, jer su na upravi inženjerskog odjela u općini sami slobodni zidari«.

Gromilović u japanskom magazinu

SOMBOR – Magazin za umjetnost i kulturu *Hidden Champion* iz Japana objavio je veliki tekst o radu somborskog likovnog umjetnika **Davora Gromilovića**.

»Imao sam tu sreću da dobijem osam stranica posvećenih mojoj umjetnosti. Intervju na kojem smo dugo radili jeste prvi veliki članak o meni u Japanu. Magazin *Hidden Champion* ovog mjeseca obilježava 20 godina postojanja. Budući da je dosta sfera iz kulture Japana utjecalo na moj rad, o čemu smo i pričali u intervjuu, mojoj sreći nema kraja«, naveo je Gromilović.

HosanaFest u Subotici

SUBOTICA – Osamnaesti Festival hrvatskih duhovnih pjesama – *HosanaFest* bit će održan u nedjelju, 8. listopada, u sportskoj dvorani Tehničke škole *Ivan Sarić* (MEŠC) u Subotici, s početkom u 20 sati. Cijena ulaznice je 250 dinara. Slogan ovogodišnjeg festivala je *Rastimo u vjeri i množimo ljubav*.

Predstavljanje novog sveska Leksikona

SOMBOR – Predstavljanje najnovijeg, 16. sveska *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca* bit će održano u idući petak, 13. listopada, u Hrvatskom domu u Somboru. U ovome svesku, koji obuhvaća završni dio slova M (Malj – Mu) nalazi se ukupno 272 priloga, koje prati 8 uputnica i 157 ilustracija. Početak je u 19,30 sati.

Upis novih članova u HKC Bunjevačko kolo

SUBOTICA – Folklorni odjel HKC-a *Bunjevačko kolo* iz *Subotice* vrši upis novih članova. Zainteresirana djeca od 6 godina pa naviše mogu se javiti svakoga radnog

dana (od 18 do 21 sat) u prostorijama *Bunjevačkog kola* u Subotici (Preradovićeve 4). Informacije o upisu mogu se dobiti i telefonskim putem na broj: 556-889.

Upis novih članova u Nazor

SOMBOR – Mlađa grupa folklora HKUD-a *Vladimir Nazor* iz Sombora nastavlja s probama i vrši upis novih članova. Probe se održavaju petkom od 19,30 do 20,30 sati kada je i moguće upis novih članova.

Upis novih članova u Šokadiju

SONTA – KPZH *Šokadija* iz Sonte vrši upis novih članova, a stare, kako navode, zovu »da nastavimo di smo stali i da budemo još bolji«. »Hajde da se družimo, igramo, pivamo, sviramo, glumimo, slikamo, putujemo i nje-gujemo kulturu našega naroda«, navode u udruzi.

Sve informacije o upisu mogu se dobiti na brojeve telefona: 061/306-82-78 i 064/066-35-45.

Mladi tamburaši iz Surčina boravili na Krku

»Tamburom kroz Hrvatsku«

Zahvaljujući dijelu projekta »Tamburom kroz Hrvatsku«, mladi tamburaši Hrvatske čitaonice Fischer iz Surčina ove su godine boravili na Krku od 23. do 29. rujna.

Tijekom boravka na Krku mladi su tamburaši vrijedno vježbali i naučili pet novih skladbi. Osim radnog dijela, posjetili su crkvu Presvetog Trojstva i kapelu svetog Roka u Puntu, četiri muzeja na Košijuni: arheološki, sakralni, etnografski i prirodoslovni, koji

zaokružuju priču o Košijuni i Krku. Također, posjetili su jedan od najdragocjenijih hrvatskih spomenika – Bašćansku ploču, najdulji i podacima najbogatiji među najstarijim hrvatskim glagoljskim natpisima, nastao oko 1100. godine, kao i crkvu svete Lucije u Jurandvoru.

Projekt se realizira uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

S. D.

HKPD-a Jelačić iz Petrovaradina

Banova rodna kuća kao suvenir

HKPD Jelačić iz Petrovaradina izradilo je suvenir – rodnu kuću bana Josipa Jelačića. Idejni tvorac ovog suvenira je nekadašnji i dugogodišnji predsjednik Društva **Petar Pifat**. Udruga je sada ideju pretvorila u djelo, uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Dimenzije suvenira su 18 x 8 centimetara, a originalni primjerak izrađen je u Hrvatskoj. Po riječima predsjednika Jelačića **Mirka Turšića**, najteži dio oko izrade suvenira bio je »pohvatati« proporcije kuće, za što su koristili snimke i iz drona. Dimnjaci na kući nisu rađeni zbog potencijalne lomljivosti, a naglasak je bio na poznatoj terasi koja gleda na Beogradsku ulicu. Plan je da se kuća-suvenir umnaža, u što planiraju uključiti i polaznike radionice za mališane Petrovaradionice.

D. B. P.

X. međunarodna likovna kolonija u Šidu

Kruna desetljeća rada

Na X. Likovnoj koloniji u organizaciji HKD-a *Šid*, održanoj od 29. rujna do 2. listopada, okupilo se 23 sudionika iz Srbije, Hrvatske i Makedonije. U skladu s obilježavanjem malog, ali značajnog jubileja kolonija je protekla u svečanijem ozračju.

Povećan interes slikara

Prvi saziv ove kolonije održan je 2013. na inicijativu predsjednika HLU-a *CroArt* iz Subotice **Josipa Horvata** i tadašnjeg predsjednika šidske udruge **Josipa Hodaka**. Održavanje likovne kolonije nastavljeno je i kada je **Josip Pavlović**, koji je sve ove godine preuzeo organizaciju likovne kolonije, postao predsjednik HKD-a.

»U ovih deset godina sudjelovalo je 165 slikara, koji su šidskoj udruzi ostavili 253 likovna rada. Trudili smo se svih ovih godina da budemo dobri organizatori i interes slikara da dođu u Šid iz godine u godinu se povećava. Nerado prodajemo te slike. Uglavnom ih poklanjamo sponzorima i ljudima koji nam pomažu u organizaciji kolonije. Kada nam trebaju sredstva za realiziranje nekih projekata, prisiljeni smo ih prodati. Prodajom slika u proteklih deset godina kupili smo dio opreme potrebne za rad udruge: fotoaparat, laptop, printer i pribor za jelo za 200 osoba«, kaže predsjednik Organizacijskog odbora likovnog kluba HKD-a *Šid* Josip Pavlović.

Ove se godine na koloniju odazvao najveći broj umjetnika, njih 23.

»Prvi put je s nama kipar **Ivica Tolić** iz Ernestinova, a osim slikara iz Srbije i Hrvatske, ove godine imamo slikara iz Kumanova iz Sjeverne Makedonije. Kao i svake godine, sudjelovalo je sedam slikara iz likovne udruge *CroArt* iz Subotice. Pridružili su nam se i slikari iz likov-

ne udruge *Bel-Art* iz Belišća, te slikari iz Iloka, Tovarnika, Srijemske Mitrovice, Zemuna i Šida. Da smo imali više prostora ove godine i da neki slikari nisu bili opravdano spriječeni, bilo bi više od 30 slikara. Kao kruna petnaestogodišnjeg rada hrvatske udruge u Šidu i održavanja 10. likovne kolonije na proljeće će biti tiskana monografija i katalog, kao vrijedan dokument o tim aktivnostima«, kaže Pavlović.

Lijepe uspomene

Slikari su stvarali u prostorijama Rusinskog doma u Šidu i zahvaljujući gostoprimstvu grkokatoličkog župnika i dekana grkokatoličke parohije **Mihajla Režaka** noćili u *Ruskom dvoru* u Šidu.

Predsjednik HLU-a *CroArt* iz Subotice **Josip Horvat** ističe suradnju sa šidskom udrugom.

»I ove godine smo se sa zadovoljstvom okupili u Šidu, a o našem boravku svjedočit će djela naših slikara. Kao i uvijek, zadovoljni smo gostoprimstvom domaćina i nosimo samo lijepe uspomene. Naši slikari vrlo rado dolaze u Šid, jer se tu uvijek lijepo osjećaju«, navodi Horvat.

Kolonija je započela 29. rujna u večernjim satima okupljanjem slikara u župnom dvorištu u Šidu. Manifestaciju je otvorio **Nikola Bajić**, savjetnik u Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Beogradu. Svečanom otvorenju nazočili su i predstavnici HNV-a, ZKVH-a, Općine Šid i Katoličke i Grkokatoličke crkve. Održavanje ovog kulturnog događaja pomogli su Općina Šid, Središnji državni ured za Hrvate izvan RH, Vukovarsko-srijemska županija, ZKVH, Općina Tovarnik, ZZ *Graničar* Šid, kao i nekoliko gospodarstvenika iz Šida.

S. D.

Formirana povjerenstva za književne nagrade

Formirana su povjerenstva koja će donijeti odluku o dodjeli dviju književnih nagrada Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata – *Emerik Pavić* i *Antun Gustav Matoš*.

Povjerenstvo za izbor najbolje knjige poezije *Antun Gustav Matoš* za razdoblje 2020. – 2022., sastalo se 27. rujna kako bi se upoznalo s osamnaest naslova koji su ušli u konkurenciju za ovu trijenalnu nagradu. Knjige poezije ocjenjuje međunarodno povjerenstvo i čine ga predsjednica **Klara Dulić Ševčić**, master prof. jezika i književnosti iz Subotice, te članovi književnik **Mirko Čurić** iz Đakova (na sastanku putem video poziva) i **Mirjana Crnković**, master edukacije filozofije i master edukacije hrvatskog jezika i književnosti iz Subotice. Povjerenstvo će na sljedećem sastanku sačiniti uži izbor gledajući umjetničku i estetsku kvalitetu sadržaja.

Povjerenstvo za izbor najbolje knjige u 2022. godini, koja će dobiti nagradu *Emerik Pavić* održalo je 28. rujna svoju prvu ovogodišnju sjednicu. Povjerenstvo u sastavu: **Ljubica Vuković Dulić**, dipl. povjesničarka i povjesničarka umjetnosti, predsjednica, te članovi **Dalibor Mergel**, dipl. etnolog-antropolog i **Davor Bašić Palković**, urednik kulture u tjedniku *Hrvatska riječ*, dobilo je na uvid popis knjiga koji ima 33 naslova tiskanih u 2022. godini. Oni će na sljedećem sastanku sačiniti uži izbor knjiga za ovu nagradu. Na kriterije za izbor najbolje knjige podsjetila

ih je v. d. ravnateljice Zavoda **Katarina Čeliković**, a oni uključuju kako kvalitetu sadržaja tako i vizualno-likovno oblikovanje.

Dvije književne nagrade bit će uručene na multimedijalnoj večeri ovogodišnjih *Dana hrvatske knjige i riječi* – *Dana Balinta Vujkova* koji se održavaju krajem listopada u Subotici.

Jumbo Big Band u Beogradu

Susret jazzera iz regije

Koncert *Jumbo Big Band* održan je u utorak, 3. listopada, u beogradskoj MTS Dvorani, gdje su pozornicu dijelila tri najveća big benda iz regije – Big Bend Radiotelevizije Srbije, Jazz orkestar Hrvatske radiotelevizije i Big Bend Radiotelevizije Slovenije, objavio je Tanjug.

Dirigent je bio **Sigi Feigl**, austrijski profesor saksofona i dekan jazz odsjeka na Akademiji u Grazu. Program je bio podijeljen u nekoliko segmenata, u kojima su izvođene po tri kompozicije srpskih, slovenskih i hrvatskih autora.

Inače, prvi *Jumbo Big Band* susret održan je još 1989. kada su se prvi put na istoj bini našla ova tri najveća big benda regije. Društveno-političke promjene koje će uslijediti dogodile su »jumbo« susret za skoro 30 godina. Godine planiranja i dogovaranja kolega o ponovnom zajedničkom projektu realizirane su 2018. na Novosadskom jazz festivalu. Taj glazbeni događaj bio je i neka vrsta uvoda u ovogodišnji *Jumbo Big Band projekt*, koji je nakon Beograda izveden i u Zagrebu, a slijedi u Ljubljani (7. listopada).

D. B. P.

Godišnjak za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata

Novi prinosi iz društvenih i humanističkih znanosti

Godišnjak za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata broj 14 za 2022. godinu tiskan je krajem kolovoza 2023. godine. Na 380 stranica časopis donosi deset znanstvenih i stručnih radnji podijeljenih u pet tematskih cjelina koje donose nove prinose iz društvenih i humanističkih znanosti, značajnih za sve subetničke skupine Hrvata u Vojvodini.

Povijest – procesi i događaji

U prvoj cjelini naslovljenoj *Povijesne znanosti – prostor, procesi, događaji* šest je radnji, a otvara ju povjesničar **Vladimir Nimčević** temom *Bački Raci (Hrvati i Srbi) u Kuručkom ustanku* u kojoj predstavlja doprinos istraživanju ustanka **Ferenca Rákóczi**ja te je ujedno osnova za daljnje istraživanje povijesti srednjeg Podunavlja. *Vladin povjerenik i subotički veliki župan Luka Plesković i Zemaljska mađarska stranka (Országos magyar párt). Bački Bunjevci i Mađari (1918. – 1927.)* naslov je rada stalnog suradnika **Ladislava Heke** iz Segedina, a **Robert Skenderović** piše o aktualnoj temi u Godini novog preporoda, *Lajčo Budanović, nositelj vjerskog, društvenog i kulturnog života bačkih Hrvata – povodom 150. godišnjice rođenja*. Vladimir Nimčević svoje istraživanje o **Josi Šokčiću** nastavlja temom *Rad Jose Šokčića o Bozi Šarčeviću*, a suradnik **Ivan Armada** piše na temu *Filijala Družbe sestara Naše Gospe u Dobrni (1936. – 1941. i 1945. – 1948.)*. **Dominik Deman** potpisuje rad *Znameniti Petrovaradinac Franjo Malin* kojim se otkriva do sada (pre)malo poznati kulturni djelatnik iz Petrovaradina, prvi i do sada jedini Hrvat u upravi Matice srpske.

Zavičajna toponomastika

Nova cjelina, *Zavičajna toponomastika*, donosi opširan rad **Maria Bare Panonski Slaveni i podunavski Hrvati: toponimske i jezične poveznice u kojem daje osnovne povijesne podatke o panonskim Slavenima, drugi dio**

rada posvećen je arhaičnim jezičnim tragovima u Hrvata Šokaca u Bačkoj i potvrdama tih jezičnih elemenata u toponimiji, a treći dio nudi pregled toponima s povijesnog prostora južnog ugarskog Podunavlja s predloženom slavenskom etimologijom.

U trećoj tematskoj cjelini pod naslovom *Jezikoslovlje* dva su rada **Perice Vujića**: *Sintaktostilistička obilježja romana »Posljednji Gizdarev« Ivana Antunovića i Vukovska norma u Subotičkom športskom listu (1935. – 1940.)* u kojima se obrađuju jezikoslovne teme vezane uz Hrvate u Vojvodini.

Kazališne prakse

Još jedna aktualna tema u tematu *Kazalište i kazališne prakse* našla je mjesto u ovom broju *Godišnjaka*, a riječ je o radu **Nevene Baštovanović** *Analiza kazališnih praksi Hrvata u Srbiji za posljednje desetljeće*. Ovaj rad prilog je inicijativi ponovnoga osnutka Drame na hrvatskome jeziku u Narodnome kazalištu u Subotici, gradu s najvećim brojem Hrvata u Srbiji, s bogatim profesionalnim kazališnim životom kroz povijest te amaterizmom danas.

U petoj cjelini *Prikazi knjiga* nalazi se devet prikaza znanstvenih i publicističkih djela o vojvođanskim Hrvatima koje potpisuju **Branimir Kopilović**, **Davor Bašić Palković**, **Ljubica Vuković Dulić**, **Zlata Vasiljević** i Vladimir Nimčević.

Godišnjak br. 14 završava *Dodatcima* u kojima su *Upute suradnicima Godišnjaka za znanstvena istraživanja* te popis svih knjiga u (su)nakladi Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata.

Godišnjak se objavljuje u nakladi od 300 primjeraka uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Može se nabaviti u prostorijama ZKVH-a (Laze Mamužića 22, Subotica) ili naručiti putem elektroničke pošte, telefonom ili klikom na opciju *Naruči* na web stranici Zavoda. Cijena primjerka je 1.000 dinara.

(ZKVH)

Proslava sv. Mihaela u Novom Slankamenu

U petak, 29. rujna, svečanim euharistijskim slavljem proslavljena je svetkovina *Sveti Mihael arkandeo*, nebeski zaštitnik rimokatoličke župe u Novom Slankamenu.

Slavlje je predvodio generalni vikar Srijemske biskupije mons. **Josip Ivešić** u zajedništvu s domaćin župnikom slankamenačkim preč. **Berislavom Petrovićem**, mons. **Jozom Duspantom**, zemunskim župnikom preč. **Zdravkom Čabrajcem**, zemunskim dekanom preč. **Markom Kljajićem**, surčinskim župnikom vlč. **Dušanom Milekićem**, župnikom Indije i Banovaca vlč. **Tomislavom Lašićem**, kancelarom Srijemske biskupije, vlč. **Aleksandrom Kovačevićem**, župnikom Beške i Maradika vlč. **Petrom Dutkom**, grkokatoličkim svećenikom u Indiji i vlč. **Antunom Kopilovićem**, župnikom iz Futoga.

U prigodnoj homiliji vlč. Antun Kopilović je govorio o ulozi i važnosti svetog Mihovila u Božjem kraljevstvu i našem vjerničkom životu.

»Prvotna uloga svetog Mihovila je čvrsto stajati na vratima Božjeg kraljevstva i braniti ono što je unutar Crkve. Unutar Crkve se čuva duhovno blago i vrijednosti koje je Isus predao Crkvi. Ovo duhovno blago su milost otkupljenja i presveti sakramenti«, rekao je vlč. Kopilović.

Generalnom vikaru Josipu Ivešiću uručen je dar kojim su župljani Novog Slankamena čestitali njegovu 25. godinu misništva i poželjeli mu da ga Gospodin prati i čuva u njegovim pothvatima i nastojanjima.

Svetoj misi nazočili su, osim Slankamenaca, i gosti iz Indije, Banovaca, Maradika i Beške, kao i iz srijemsko-mitrovačkog dekanata. Također su nazočili i zamjenik pokrajinskog tajnika za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama i potpredsjednik DSHV-a **Goran Kaurić**, **Marin Piuković**, posebni savjetnik u Vladi Srbije ministra **Tomislava Žigmanova**, te sestra **Cecilija Tomkić** iz Srijemske Mitrovice. Također, misi su nazočili i članovi Tiskovnog ureda Srijemske biskupije.

Sara Žurovski

Fotografije: Darko Peka

Iz Subotičkog oratorija rođena tri poziva

Iz Subotičkog oratorija ove godine rodila su se tri poziva među animatorima.

Ivan Huska i **Dominik Kujundžić** pridružili su se protekloga mjeseca družbi salezijanaca Hrvatske, a **Josip Šarčević** otišao je na studij u Đakovo za diocezijanskog svećenika.

Oratorij je poseban program i vid duhovnosti kojemu je cilj približiti djecu i mlade Bogu, a započeo ga je prije 180 godina svećenik don **Bosco**.

Subotički oratorij djeluje sedam godina u vodstvu **Vedrane Cvijin**. Organiziraju tijekom godine brojne oratorije za djecu i mlade diljem Subotičke biskupije, a i šire.

J. D. B.

Foto: FB stranica Suboticki oratorij

250 godina subotičke katedrale

Ove godine subotička katedrala sv. Terezije Avilske obilježava jubilej, 250 godina od početka izgradnje. Tim povodom u petak, 13. listopada, u Mađarskom kulturnom centru *Népkör* bit će otvorena prigodna izložba, s početkom u 19 sati. Sljedećeg dana, 14. listopada, kada je i posveta subotičke katedrale, bit će slavljen dvojezična sveta misa zahvalnica u 11 sati, a u nedjelju, 15. listopada, na sam dan proštenja bit će sveta misa u 10 sati u čast svetoj Tereziji, zaštitnici katedrale, ali i grada Subotice.

Mise na Bunariću

Biskupijsko svetište Gospe od suza je otvoreno tijekom cijele godine, a organizirane pobožnosti koje su još preostale su:

7. listopada – Kraljica svete Krunice u 9.30 krunica, a u 10 sveta misa.

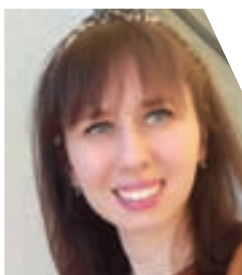
Tada je ujedno završetak hodočasničke godine.

U susret blagdanima

7. listopada – Blažena Djevica Marija od krunice

17. listopada – sv. Ignacije

18. listopada – sv. Luka, evanđelist

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Čovjek zna da malo što ovisi o njemu. Mnogo je toga što je izvan moći bilo kojeg čovjeka. U drevna vremena ova je spoznaja dovela čovjeka do shvaćanja da postoji Bog. Naravno, Boga je polako upoznavao, često je lutao dok ga Bog nije usmjerio svojim objavama. Je li suvremeni čovjek zabravio da ne može sam utjecati na većinu stvari? Zna li da postoji ono što nitko od ljudi ne može za njega učiniti, osim Boga? Netko je previše samouvjeren, siguran u svoju moć i utjecaje, u svoje znanje i prosudbe. Netko je uplašen, jer je svjestan svoje nemoći pa je u panici pred budućnošću. Ni jedan ni drugi ne računaju s Bogom. Apostol Pavao nas poučava kako vjernik živi, kako treba izgrađivati svoje stavove i čime se u svojim djelima voditi (usp. Fil 4,6-9).

Vjernička »nebriga«

Pavao poručuje: »Ne budite zabrinuti ni za što, nego u svemu – molitvom i prošnjom, sa zahvaljivanjem – očitujte svoje molbe Bogu« (Fil 4,6). I Isus je za vrijeme svoga javnog djelovanja učio da se čovjek ne treba brinuti, jer se Bog brine za njega. Vjernik zna da je Bog s njim, zato ne brine oko ovozemaljskih stvari. Ta nezabrinutost nije nikakav znak neodgovornosti ili nebrige nekog nemarnog čovjeka. Ona je izraz povjerenja u Boga. Vjernik Bogu povjerava svoj život, svoj posao, svoje bližnje, sve ono oko čega bi se trebao brinuti. To povjerenje ima svoje uporište u molitvi. Vjernik kroz molitvu ostvaruje kontakt s Bogom. Taj kontakt nije čovjekov monolog u kojem on Bogu recitira svoje brige i želje. Molitva je razgovor u kojem se čovjek otvara i povjerava Bogu, a Bog mu odgovara mirom i sigurnošću. Zato onaj koji sve svoje stavlja s povjerenjem u Božje ruke ne brine previše oko ovozemaljskih stvari.

Treba li vjernik biti zabrinut?

Dakle, da bi čovjek živio bez brige, mora moliti. Ali, molitva nije samo nabranje svojih želja i zamisli Bogu. On nije neki čarobnjak koji čovjeku ispunjava želje. Prošnja je samo jedan od načina na koji se trebamo Bogu obraćati, jer molitva je razgovor s Bogom, našim Ocem, te poput razgovora treba i izgledati. Pavao naglašava zahvaljivanje. Nema prave, iskrene molitve bez zahvaljivanja. A svatko za sebe najbolje zna kolikim milostima ga Bog blagoslivlja na kojima mu treba izreći hvalu. Zahvaliti se treba i za sve ono što je ispalo drukčije nego što smo željeli, za naše boli i patnje, za križeve koje nosimo. Sve to Bog dopušta i daje s razlogom. Nekada ćemo brzo shvatiti zašto je tako bilo bolje, a dobrobit nekih patnja spoznat ćemo tek u vječnosti. Molitva je i kajanje i traženje oprost. Nije samo ispovijed vrijeme kada treba od Boga tražiti oprost i kajati se za svoja nedjela. Svaka molitva je prilika da se to učini. Što se više preispitujemo i kajemo postajemo osjetljiviji i lakše nam je raditi na svome obraćenju.

Vjernik brine za vječno

Pavao nastavlja: »I mir Božji koji je iznad svakog razuma čuvat će srca vaša i vaše misli u Kristu Isusu« (Fil 4,7). Dakle, tko je s Bogom povezan u molitvi imat će mir u srcu. Taj mir čovjeku ne može podariti njegov razum, jer razum je pred brigama često nemoćan. Kada razum ne nalazi rješenje, čovjek je u panici, ali ako je Bogu predao sve što ga muči, pa čak i kad razum ne nalazi rješenje, on je miran jer zna da Svemogući Bog može sve okrenuti na dobro. A tada mu jedina briga ostaje kako da svojim životom udovolji Kristu i zavrijedi spasenje. Zato vjernik ne brine oko ovozemaljskog, nego, povezan s Bogom u molitvi, brine za vječno.

Bereške šule

Šarena vunena obuća i za ljeto i za zimu

*»Mogu biti na bubuljicu, na jagodu, jabučice, višnjice, na očenaše...
Muške su s krupnijim šarama i s malo tamnijim bojama ili u jednoj boji.
Svečane su bile sa zrnima«, kaže Đula Srimac*

Šule, pepule, ljope. Različiti su to nazivi za šokačku obuću pletenu od vune. Ne samo da su različiti nazivi već su i, od mjesta do mjesta, i drugačije šare. No, bez obzira kako ih zovu, i danas su nezaobilazni dio šokačke nošnje na nastupima kulturno-umjetničkih društava, a još se ponegdje mogu vidjeti i stare žene obuvane u njih.

Nose se i u Beregu, gdje ih zovu šule. Ali u Beregu još ima i onih koji ih pletu. To je **Đula Srimac**, jedna od najstarijih mještanki. Za potrebe udruge prihvatila se ponovno igala i vunice.

Na divanu

Baka Đula, koja je donedavno bila aktivna u hrvatskoj udruzi *Silvije Strahimir Kranjčević*, kaže da je i dalje članica iako se već dugo nije *sprimala*.

»Nisam rekla da ću odustati, iako se zbog ozljede ruke koju sam imala dugo nisam *sprimala* u nošnju. Sada šokačko ruvo oblačimo samo za nastupe i neke manifestacije, a nekada se to ruvo nosilo svaki dan. Ja sam i u školu išla obučena u suknju, košuljicu, pregačicu i obuvana u šule«, priča baka Đula, rođena **Daražac**, koja je cijeli život provela u Beregu.

Nekada se podrazumijevalo da su ženska djeca učila tkati, vesti, štrikati, pletiti.

»Što god je radila moja mama, radila sam i ja. Kada sam se udavala, ja sam sve mene tkala. Nosile su se u miraz u sanduku dunje, vankuši, prostirače, peškiri... Radila sam i drugom za novce«, prisjeća se baka Đula.

Kaže, naštrikala je, kako u Beregu kažu za heklanje stolnjaka i čipki, toliko da ne zna bi li sve stalo u jedan sanduk. Bilo je to vrijeme kada su na graničnom prijelazu s Mađarskom bile kilometarske kolone, kada se čekalo satima i kada su se Berešci dosjetili da bi od onih koji su silom prilika zarobljeni u njihovom selu mogli i zaraditi. Pa je tako i baka Đula iznova i iznova štrikala.

Mjesto okupljanja u vrijeme baka Đuline mladosti, a sada su joj 84, bio je divan.

»Momci su na Mrtvi dan nalazili kuću u kojoj će u namam uzeti sobu i gdje ćemo se okupljati. Mjesečno smo to plaćali tadašnjih 10 dinara. I onda idemo tamo, mi pletemo, vezemo, štrikamo, a muški se kartu. Bilo je tu i šale, pa ako je koja izašla vani, mi joj brzo oparamo ono što je naradila. Na Božić bi momci sobu napunili slamom, tolko je bilo da smo jedva unišli u sobu. Tu smo se sigurali, volji. Svašta je bilo. Divani su trajali do prid Uskrs, dok ne počnu poslovi na njivi. Kada sam prvi put očla, imala sam

12-13 godina. Jesu li me moji pušćali? Pa, da. Prija si s 13-14 godina bila divojka. Ja sam se u 18-oj udala. Bilo je to pravo vrime da se divojka uda», priča baka Đula.

Vuna i pet igala

Iz njene davne mladosti baka Đulu vraćamo na priču o šulama, koje ona i danas plete. Kaže, nije to dugo radila, jer su šule izašle iz mode i umjesto šula nosile su se papuče i sandale. Na nagovor predsjednika HKPD-a *Silvije Strahimir Kranjčević Milorada Stojnića* baka Đula je ponovno u ruke uzela igle i vunicu.

»Plete se kao i čarape s pet igala. Par se može uraditi za jedan dan. Šare su različite. Mogu biti na bubuljicu, na jagodu, jabučice, višnjice, na očenaše... Muške su s krupnijim šarama i s malo tamnijim bojama ili u jednoj boli. Svečane su bile sa zrnima. Kada se razgazila, pođonile bi se, kod nas se to kaže počile, čvršćim materijalom da duže potraju i da se mogu nositi i zimi«, priča baka Đula.

Novе šule su bile i zgodan dar za Božić, jer se u Beregu vjerovalo da se za Božić mora imati nešto novog, jer će onoga tko nema nešto novo, makar čarape ili šule, jahati magarci.

Danas baka Đula šule plete od vunice u šest struka, a nekada se to radilo od domaće vune, u jednoj niti.

»Ove današnje rađene su berlinom (kupovna vunica) i mogu se prati, a one što su se nekada radile od prave vune nisu se prale«, pojašnjava baka Đula.

Ovaca je u selu nekada bilo, pa je bilo i vune. Farbala se u Baranji, u Topolju. Nosila se čista oprana vina, a tamo se prela i farbala. Išlo se iz Berega u Topolje biciklom, pa kompom, a pamti se i da su neke žene i po četiri puta na dan išle od Berega do Topolja i Draža, a sve zbog vune.

Bereških šula ima i dalje od Berega, a dosjetila se baka Đula da bi šule mogle biti i zanimljiv suvenir, pa je isplela i 10 malih pari. Za sada.

Z. V.

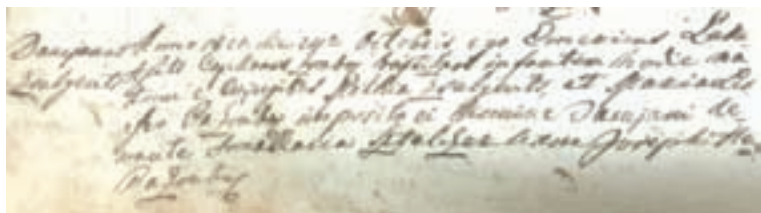
O prezimenima bačkih Hrvata (LX.)

Žuljević

Kultura sjećanja prilično je snažna u Somboru. Spomenici **Ernesta Bošnjaka**, **Laze Kostića** i **Veljka Petrovića** u prirodnoj veličini služe kao podsjetnik da grad ima svoje velikane. Neki od očeva modernog, građanskog Sombora su doista dobili prostor u knjigama, studijama. Međutim, mnogi još »čekaju« u redu da ih zamijeti povjesničar, publicist ili neki drugi ljubitelj lokalne povijesti. Nažalost, mnogo znamenitih uglednih Bunjevaca, pripadnika starijih generacija pali su nemarom u zaborav. Među takvima su bez sumnje **Damjan Žuljević**, a djelomično i njegov sin **Ernest**.

Damjan Žuljević

Sudac Sudske stolice u Somboru i član municipijskog odbora Sombora (törvényhatósági bizottság), tj. gradske skupštine Sombora Damjan Žuljević igrao je bez sumnje veliku ulogu u političkom životu Sombora. Mnogi detalji iz

njegove biografije su nepoznati. Rođen je 24. X. 1821. u Somboru kao sin **Matije Žuljevića** i **Marije Liščev**. Međutim, o važnosti D. Žuljevića dovoljno svjedoči kratak zapis, koji je prigodom njegove smrti objavljen u *Nevenu* od 15. II. 1887: »Pokojni je čista duša i valjana osoba bila; njega je svatko volio i poštivao, jer mu nastojanje biše svakoga u nevolji – jer u ma kakvom ti drago dragome poslu pomoći ili naučiti. Bunjevce je bez hatara volio; ta nije to ni čudo, jer sva mu je rodbina od bunjevačke grane bila. Da obrtnici i poljodilci imadu gdi sastajati se, ustrojio je Pučku Čitaonicu, gdi je svaki dan svoje mile, do konca mu života obučavao«.

Damjanovo naslijeđe

Malo je vjerojatno da je riječ o Mađarskoj čitaonici (Magyar Olvasókör), koja je osnovana 1844. Vjerojatnije je da se radi o Zanatlijskom udruženju (Iparoskör), koje je osnovano 1881. pod imenom *Népkör*. U svakom slučaju Damjan Žuljević ostavio je izvjesni trag u povijesti kulture Sombora. Desetljeća nakon Damjanove smrti zanatlije su se kulturno obrazovale u duhu mađarske knjige. Početkom 1930-ih **Milivoje M. Savić** piše: »U samoj varoši (Somboru), naročito zanatlije su pomađareni Bunjevci

i Nijemci«. Možda je tvrdnja o asimilaciji pretjerana, ali nema sumnje da je mađarski bio jezik zanatlijskog sloja.

Ernest Žuljević

Damjan Žuljević oženio je **Anu Petz**, koja mu je 6. veljače 1857. rodila sina Ernesta. Ernest je rođen i kršten u Starom Bečeju pod imenom **Ernestus Desiderius**. Damjan je umro 1887. u 66. godini života. Za razliku od

oca, Ernest je poznatija povijesna figura. O njemu je pisao **Stevan Vasiljević**. Srednju školu Ernest je pohađao u obližnjim prosvjetnim centrima: Baji, Kaloči i Pečuhu. Studirao je na Filozofskom fakultetu u Budimpešti. Nakon toga bio je zaposlen u gradskoj službi u Somboru kao financijski stručnjak. Godine 1884. prešao je u prosvjetu. Prvo je predavao u somborskoj Državnoj gimnaziji. Bio je organizator i prvi ravnatelj Srednje trgovačke škole u Somboru, koja je utemeljena 1888. To je bila jedna od najstarijih trgovačkih škola u Vojvodini. Žuljević je bio ravnatelj ove škole do kraja Prvog svjetskog rata. U isto vrijeme je bio i upravitelj Zanatske i trgovačke šegrtske škole u Somboru. Umro je u 90. godini.

Ernestovo naslijeđe

Ernest Žuljević bio je aktivan i izvan učionice. Sudjelovao je u brojnim društvenim aktivnostima u Somboru. Bio je predsjednik Odbora za priredbu opće zemaljske zanatske izložbe u Somboru 1889. Također je bio član više radnih tijela (Segedinske okružne zanatsko-trgovačke komore, Nadzorništva viših trgovačkih škola Mađarske, Zemaljskog profesorskog udruženja itd.). Zagovarao je osnivanje banke u Somboru. Bio je član Odbora za proslavu milenija mađarske države 1896. Bio je tajnik Odbora za podizanje spomenika **Józsefu Schweidlu** (1796. – 1849.), koji je kao visoki mađarski časnik pogubljen poslije sloma Mađarske revolucije 1849. Ovaj spomenik je poslije sloma Ugarske 1918. u Prvom svjetskom ratu razbijen u paramparčad. Međutim, mađarska kultura i nacionalna svijest koju su Žuljevići, iako etnički Hrvati, promovirali među zanatlijama (srednjim slojem) opstala je u Somboru.

Priče iz Vuković škole

Prije 71 godinu **Josip Vuković** krenuo je u prvi razred u *Vuković škulu* u Gornjem Tavankutu. Kao uspomenu na prve školske dane čuva i fotografiju koju je s nama rado podijelio.

Fotografija je snimljena 1952. i na njoj su svi učenici *Vuković škole*, njih 34 podijeljeno u četiri razreda. S lijeve strane na fotografiji su učenici prvog razreda, pa drugog itd. Naš sugovornik, kao đak prvak, nalazi se u srednjem redu, drugi s lijeve strane.

»Kakvi smo mi drugovi?!«

»U Gornjem Tavankutu nisu postojali šorovi, već krajevi. Bio je Vuković kraj, Madaroš kraj, Kecelj kraj, Pušin kraj i Bisni kraj. Jedina škula, i to do četvrtog razreda, bila je ova u Vuković kraju, a za peti razred smo morali ići u Doljni Tavankut«, priča Josip.

Prema njegovim riječima, u prvom i drugom razredu nisu imali ni knjige ni *pisanke* (teke) – jedini nastavni materijal bila je ploča u učionici na koju je pisala učiteljica i male ploče za svakog učenika.

»Te ploče su bile zelene, polak na linije, a polak na kvadrate. S druge strane su bile prazne i tamo smo pisali domaću zadaću. Pisali smo *griflom*, to je ko kreda al tvrđe i bilo je sive boje. *Pisanke* smo dobili tek u trećem razredu«, kaže Vuković.

U cijeloj školi radila je jedna učiteljica koja je predavala odjednom u sva četiri razreda. Kaže Vuković da je učionica bila dugačka i široka, kao neka dvorana za igranke.

»U učionici je bilo četiri reda klupa – za svaki razred jedan red. Sidili smo u klupama u paru. Bilo nam je interesantno što smo bili svi zajedno, jel smo uvijek slušali šta zadaje drugim razredima pa smo unaprid znali šta ćemo učiti«, priča naš sugovornik.

Ima Vuković puno anegdota kojih se sjeća u vezi s ovom školom, a posljednja koja mu se dogodila bila je prije godinu dana. U selu ga je sreća i prepoznala prijateljica iz školske klupe!

»Prošle godine, baš u ovo vrime, bio sam u Gornjem Tavankutu brat grožde kod poznanice **Jele** za vino koje pravim. Naišla je ulicom jedna žena i Jela joj vikne: '**Mare**, nećeš pogoditi ko nam je došao iz Đurđina kupit grožde, naš bivši Tavankučanin'. Kaže njoj Mara: 'Znam ja njega, on je mog drug'. Ja digo glavu, gledam u tu staru namrskanu ženu, reko kaki smo mi to drugovi?! Zamislite, ona me je prepoznala, išli smo zajedno u škulu, samo što je ona dvi godine starija od mene – ja sam 77, a Mara Benčik je 79 godina.«

Zagrebačka izdanja knjiga

Peti razred Vuković je nastavio u Donjem Tavankutu, a u drugom polugodištu se prebacio u školu u Đurđinu, jer mu se cijela obitelj preselila zbog posla u to susjedno selo. Iako je prepis bio dogovoren s ravnateljem škole, Vukoviću nije priznato prvo polugodište zbog zagrebačkih knjiga koje su se koristile u Tavankutu, te je izgubio školsku godinu – nepravedno, dodaje.

»Kad sam krenio u Đurđin u drugom polugodištu, pono sam moje knjige iz Tavankuta. Bila je čitanka A6 formata u boji i još nike knjige. Mi smo koristili zagrebačka izdanja, a u Đurđinu se učilo iz beogradski. Direktor mi to nije priznao i nije mi dozvolio nastaviti razred. Nije smio to uraditi, ali smo kasno za to saznali, tek posli godinu dana i tad je bilo već gotovo«, kaže Vuković.

J. D. B.

Dječji tjedan

Najveseliji tjedan u vrtićima i školama

U tijeku je *Dječji tjedan* koji je počeo u ponedjeljak, 2. i traje do nedjelje, 8. listopada. Ova tradicionalna manifestacija, koja se održava svakog listopada još od 1934. godine, predstavlja najznačajniji nacionalni događaj posvećen djeci, zaštiti i promociji dječjih prava. Ove godine obilježava se pod sloganom »Veliko srce djece Srbije«. Pogledajte fotoreportažu kako su ga proveli vrtićanci i učenici nižih odjela koji nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku.

Osnovna škola *Matko Vuković*, Subotica

Prvog dana su se učenici obukli u zeleno u čast otvorenja *Dječjeg tjedna*. Gledali su i film o očuvanju životnog okoliša, zatim su posjetili Gradski muzej, imali sport-

ski dan, ali i kuharski gdje su se sladili kolačima i voćnim salatama, igrali se društvenih igara, u goste im je došla znamenita subotička ličnost **Daniel Kujundžić**, a danas skupa s roditeljima uređuju školsko dvorište.

Osnovna škola *Ivan Milutinović*, Subotica

Bogat i veseo program: *zumba dance*, kino, priredba za prijem prvašića u Dječji saziv, pravljenje i naravno konzumiranje kolača, a danas je u školi *Šeširijada* – revija šešira.

Osnovna škola *Vladimir Nazor*, Đurđin

Prvi dan je bio »Dan u papučama«, koji je završen zajedničkim ručkom – kotličem što su ga kuhali učenici viših odjela uz obvezni desert, tradicionalne kuglice koje su radili mlađi učenici s učiteljicama. Zatim je uslijedio kviz znanja, šaranje po asfaltu i izložba kućnih

ljubimaca na dan u crvenoj boji, potom sportski dan i omiljeni kros, a danas se gleda crtani film.

Osnovna škola *Matija Gubec*, Tavankut

U Tavankutu se govorilo o drugarstvu, zatim su posjetili Muzej porculana u Subotici, gdje su bili i u kinu. Zatim su organizirali i prodaju vlastitih starih igračaka, kviz s predstavljanjem država, a danas je sportski dan – igre bez granica.

Osnovna škola *Ivan Milutinović*, Mala Bosna

Uvodna aktivnost u *Dječji tjedan* bila je obilježavanje Europskog dana jezika. Predstavili su hrvatsko-srpski razlikovni rječnik. Zatim su bile zabavne

igre, *zumba dance*, crtanje po asfaltu, odlazak u kazalište i priredba za prijem prvašića u Dječji savez. Uz to, svakoga dana su se oblačili u drugu boju.

Vrtić *Marija Petković – Sunčica*, Subotica

Posjetili su Gradski muzej, kino, Glazbenu školu, imali su sportski kao i Montessori dan, a odredili su

i dan za čitanje. Uz sve to, za svaki dan imali su drugačiji »dress code«, odnosno što trebaju obući.

Vrtić *Marija Petković – Biser*, Subotica

Imali su voćni Montessori dan, slavili su rođendane, priredili reviju frizura, družili se s drugarima iz susjednog vrtića te dočekali goste iz Mađarske. Danas im je sportski dan, ekipno natjecanje između dječaka u plavim i djevojčica u rozim majicama.

Vrtić *Petar Pan*, Tavankut

Tjedan su započeli posjetom mjesnoj knjižnici gdje su imali aktivnost na temu obitelji, posjetili su i gospodarstvo koje trenira

trkaće konje, a danas je sportski dan pa su posjetili nogometni stadion u selu gdje su imali sat tjelesnog odgoja.

Bio je ovo, čini mi se, kao i svake godine, najveseliji tjedan u školi.

B. I.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem višenamjenski poslovni prostor u BiH, RS Srpska, Istočno Sarajevo u centralnoj gradskoj »A« zoni na šetnici Dr. M. Lazića, veličine 100 m² + 35m², idealan za predstavništvo kompanija, organizacija ureda ili automatskih kazina iz Srbije, Hrvatske, Mađarske. Kontakt email: lindov@yahoo.com ili viber: +964-781-891-68-75.

Prodaje se trobrazdni plug (14 cola) obrtač *regent* fiksno s predplužnjacima i 2 crtala i 2 kotača u radnom stanju (2.200 eura). Telefon: 064-228-11-00.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

Poklanjam autorsko djelo. 40 inovacija, tehnologija, izuma, poslovnih projekata iz raznih oblasti proizvodnje i usluga. Tel.: 064/499-2342 (viber).

SOMBOR - Prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterrenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025-5449220; 064-2808432.

Potrebne njegovateljice s europskim papirima za njemačku agenciju. Prijava na zdravstveno osiguranje dok radite. Ne plaćate proviziju. Plaće su za slabije znanje njemačkog jezika od 1.500 eura, a za bolje od 1.800 pa više. Ja sam uz vas 24 sata dok ste na šteli. Sva pitanja i prijave možete poslati putem WhatsAppa ili Vibera. +381-63-708-05-60. Budite i vi dio našeg tima. Jovanka

Prodajem poljoprivredno zemljište, parcele broj 33565/1 i 33564 k.o. Donji Grad, za 8.500 eura/jutro. Kontakt 064/3758889.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša, Služba za zaštitu okoliša i održivi razvoj, temeljem članaka 10. i 29. Zakona o proceni utjecaja na okoliš (*Sl. glasnik RS*, br.135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTJEVU ZA ODLUČIVANJE O POTREBI PROCJENE UTJECAJA PROJEKTA NA OKOLIŠ

Nositelj projekta JKP *Čistoća i zelenilo*, Józsefa Attila br. 4, Subotica, podnio je dana 22. 9. 2023. godine Zahtjev za odlučivanje o potrebi procjene utjecaja na okoliš projekta: »Izgradnja manipulativnog platoa i pristupne prometnice« na k. p. br. 10338/7 i 10338/8 KO Donji grad. Zahtjev je evidentiran u pisarnici Gradske uprave Subotica pod brojem IV-08/I-501-197/2023.

Uvid u podatke i dokumentaciju iz predmetnog zahtjeva može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu okoliša i održivi razvoj (Trg slobode 1, Gradska kuća, I. kat, soba 129), svakog radnog dana od 8 do 14 sati.

Zainteresirana tijela, organizacije i javnost u roku od deset dana od dana objavljivanja ove obavijesti mogu dostaviti mišljenja o potrebi procjene utjecaja predmetnog projekta na okoliš osobno, poštom ili elektronički na adresu zivotnasredina@subotica.rs.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji

VAŽI DO 10. 10. 2023.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HRT

Emisije programa za Hrvate izvan RH emitiraju se ponedjeljkom, utorkom, srijedom i četvrtkom na Drugom programu HTV-a poslije 18 sati i to prema sljedećem rasporedu:

- ponedjeljak u 18 sati i 20 minuta – dokumentarni film o Hrvatima izvan RH
- utorak u 18 sati i 20 minuta – *Glas domovine*
- srijeda u 18 sati i 20 minuta – *Pogled preko granice* – Hrvati u BiH
- četvrtak u 18 sati i 10 minuta – *Globalna Hrvatska*

Emisije se repriziraju ponedjeljkom i srijedom (dokumentarni filmovi o Hrvatima izvan RH i *Pogled preko granice*) na HTV 4 od 20 sati i 30 minuta, a *Globalna Hrvatska* reprizira se na HTV 4 subotom u 17 sati i 10 minuta. Na satelitskom HRT Int. sve spomenute emisije prikazuju se u skladu s vremenskim zonama, a mogu se pogledati i na multimedijskoj platformi HRTi te na internetskom portalu *Glas Hrvatske*.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sat i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Čudesna šuma

Zagrljaj divova

Drvo je biljka koja najduže živi. Može živjeti tisućama godina i može narasti do 100-150 metara. S ove dvije rečenice otvorila sam sat okoliša u drugom razredu i htjela sam o njima pričati satima. Nije bilo mjesta, ali podsjetilo me koliko volim drveće i koliko ih doživljam kao bića. Uživam dotaknuti drvo u prolazu, a o krošnji da i ne govorim. Čak sam jednom predložila svojim prijateljima u šumi da zagrle drvo kad se trebaju smiriti. Znam, mislite da je to čudno. Moguće, ali ne za mene.

Danas želim pisati o drveću i podijeliti malo ljubavi prema njima, a ima li boljeg mjesta za to od čudesne šume divova.

Gdje velike sekvoje ljube nebeske visine

Nacionalni park Sequoia, smješten u južnom dijelu Sierra Nevade u Kaliforniji, jedno je od najneobičnijih i najfascinantnijih prirodnih čuda u Sjedinjenim Američkim Državama. Poznat po svojim masivnim sekvojama, najvećim živim bićima na planetu, ovaj park posjetiteljima pruža nezaboravno iskustvo prirode, avanture i očuvanja divljine.

Povijest Nacionalnog Parka Sequoia

Nacionalni park Sequoia osnovan je 1890. godine, što ga čini jednim od najstarijih nacionalnih parkova u Sjedinjenim Državama. Iako je osnovan radi zaštite i očuvanja sekvoja, park je danas dom raznim vrstama divljači i brojnim prirodnim ljepotama.

Ono što ovaj park čini posebnim su sekvoje, stabla koja se smatraju najvećim živim organizmima na Zemlji. Drvo general Sherman, koje se nalazi u parku, smatra se najmasovnijim stablom na svijetu – visoko je 83,8 metara, ima obujam

debla preko 31 metar i teži oko 2.000 tona! Ovo stablo je impresivno, ne samo svojim dimenzijama već i svojom starošću koja se procjenjuje na preko 2.200 godina.

Park nudi mnoge aktivnosti za posjetitelje koji žele istražiti ovo divlje i prekrasno područje. Prije svega bih se odlučila za planinarenje, jer u parku postoji više od tisuću kilometara staza koje vode kroz prekrasne šume sekvoja, planinske proplanke i kanjone. Staze variraju od lakših do zahtjevnijih, tako da svatko može pronaći stazu po svom ukusu. Nadalje, postoje različiti tipovi kampiranja, od onih u šumi do onih u gorju. Izvrsna prilika da uronite u ovo divlje područje i budete bliže prirodi. Naravno, tu su i biciklističke ture, vožnja kanuom, ribolov i obilasci turističkih atrakcija. Osim divljih avantura, posjetitelji mogu posjetiti i razne turističke atrakcije kao što su Moro Rock, špilje i vidikovci s kojih se pruža spektakularan pogled na doline i kanjone.

Ovaj prekrasan park dom je raznih divljih životinja, uključujući jelene, medvjede, planinske lavove, kunce, sove i mnoge druge. Za ljubitelje ornitologije ovo je raj, jer se ovdje mogu vidjeti mnoge rijetke ptice.

Ono što mi se posebno sviđa je to što je park vrlo fokusiran na edukaciju posjetitelja i nudi brojne programe i obilaske koji svima omogućuju bolje razumijevanje prirodne i kulturne povijesti ovog područja.

Nacionalni park Sequoia pruža jedinstveno iskustvo koje vas vodi kroz stoljeća prirodne ljepote i povijesti. Impozantne sekvoje, planinski krajolik i raznolika flora i fauna čine ovaj park iznimnim mjestom za istraživanje prirode i avanturu. Ovdje se sastaju ljubitelji prirode, istraživači i ljubitelji divljih životinja kako bi se divili veličanstvenom drveću koje dodiruje nebeske visine. A zamislite samo kako izgleda grliti tako velikog diva.

Gorana Koporan

NOGOMET

Hajduk slavio u derbiju

Golom krilnog napadača **Sahitija** nogometaši *Hajduka* slavili su minimalnu pobjedu protiv *Dinama* (1:0) u najvećem derbiju hrvatskog klupskog nogometa. Splićani su iskoristili jednu nesmotrenost *modre* obrane i iz jedne kontre u drugom dijelu susreta uspjeli zabiti gol vrijedan tri velika boda i golemog samopouzdanja za nastavak prvenstva u kojemu ponovno imaju bodovnu prednost nad braniteljem naslova *Dinomom*.

KOŠARKA

Start ABA lige

Susretima 1. kola započelo je natjecanje u regionalnoj košarkaškoj ABA ligi, a sva tri hrvatska predstavnika su doživjela poraze na startu. *Zadar* je uvjerljivo poražen od *Budućnosti Voli* (103:73), *Split* je izgubio od momčadi *SC Derby* (72:76), dok je *Cibona* pretrpjela poraz protiv *Borca* (79:86).

RUKOMET

Prvi bodovi za RK Zagreb

Domaćom pobjedom protiv *Kolstada* (31:20) rukometaši *Zagreba* upisali su u svojoj dvorani (ZG Arena) prvu pobjedu u skupini A Lige prvaka. Najbolji igrač susreta bio je domaći vratar **Matej Mandić** s impresivnih 16 obrana, dok su u napadu prednjačili **Morales** s 8 i **Dibirov** sa 6 postignutih golova.

TENIS

Čorić 24., Gojo 75.

Na najnovijoj ATP ranking ljestvici najbolje plasirani hrvatski tenisač je i dalje **Borna Čorić** koji zauzima 24. poziciju dok je **Borna Gojo** skočio dvije pozicije i sada zauzima svoj ranking karijere – mjesto br. 75. Zbog odsustvovanja uslijed ozljede koljena **Marin Čilić** tone sve niže pa tako sada zauzima tek 245. poziciju.

D. P.

POGLED S TRIBINA

»Sto iljada«

Sjajnu uvertiru najvećem hrvatskom derbiju napravili su vjerni navijači *Hajduka* impresivnom koreografijom kojom su tisućama papira u boji (bijeli, crveni i plavi) ispisali fantastični natpis brojke od 100.000 registriranih navijača (sociosa) popularnog splitskog kluba. »Sto iljada« širilo se preko sjeverne i dijela istočne tribine, dok se u sredini našao golemi grb *Hajduka*. Impresivno i nezaboravno. Na slavu i ponos svih navijača i simpatizera *bilih*. Jer od prošloga vikenda »ponos Dalmacije« nalazi se u probranom društvu najvećih svjetskih klubova (*Bayern, Barcelona, Benfica, Porto, Borussia Dortmund, Manchester United* i dr.) koji imaju više od 100.000 registriranih klupskih članova. Za klub koji dolazi iz jedne male države kakva je Hrvatska sa svojih cca 4.000.000 stanovnika to je zbilja brojka vrijedna svakoga respekta. A brojka, prema najavama i željama *Hajduka*, i dalje raste, jer se planira 112.000 članova do konca ove kalendarske godine. U trenutku pisanja ovoga teksta (ponedjeljak, 2. listopada) brojka članova je narasla do 101.203! Prema aktualnoj statistici *Hajduk* je na pet dosadašnjih susreta na Poljudu gledalo fantastičnih 129.394 posjetitelja ili 25.878 po susretu. U gostima ih je na četiri susreta bilo 28.895, a sve ukupno je *Hajduka* u prvih devet ligaških susreta ove

sezone gledalo 158.289 gledatelja. Na drugom mjestu je *Dinamo* sa »svega« 84.930 gledatelja, i to zahvaljujući susretima u gostima (53.788) naspram tužnih 31.142 (doma). Sve ove brojke vjerodostojno pokazuju kolika je popularnost *Hajduka* i kolika je vjernost njegovih navijača. Kako u posjetu stadionima na kojima *bili* igraju tako i registriranjem (20 eura godišnje) na popis klupskih članova.

Pobjedom protiv *Dinama* u velikom derbiju pred svojom vjernom publikom *Hajduk* je opravdao impresivnu brojku od 100.000 članova u svojim redovima!

U potpunosti!

D. P.

Foto: www.facebook.com/hnkhajduk

Vijek *picigina* u Splitu

Unikatna morska igra

Punih stotinu godina igra se *picigin* na poznatoj splitskoj plaži Bačvice, od kada su se prvi *picigin*-ši te davne 1923. godine počeli dodavati lopticom i izvoditi bravure u morskom plićaku. Spomen ploča koja je ovim značajnim povodom istaknuta jasno kazuje kako je u pitanju »izvorno splitska igra koja je postala zaštiteno nematerijalno kulturno dobro Republike Hrvatske«. A te subote (nije bila noć nego središnjica toplog sunčanog dana 16. rujna) na Bačvicama je bila prava fešta. U čast obilježavanja vijeka igranja ove unikatne morske igre organiziran je bogat sportsko-kulturni program.

Organizatori proslave upriličili su i objedinili nekoliko pratećih aktivnosti, koje su se odigravale tijekom nekoliko sati *piciginskog* igranja na desetak improviziranih terena diljem plaže na Bačvicama. Isprva su ronionci *Rostruma* organizirano čistili podmorje, a potom su započeli prijateljski malonogometni (veterani *Hajduka* kontra splitskih olimpijaca i glazbenika) i vaterpolo susreti. Sve to uz glazbenu pratnju li-mene glazbe, pjevačkog zbora i parade mažoretkinja. Riječju, loptica »nije stala« ni u moru niti na pijesku. Na zadovoljstvo svih aktera ove jedinstvene proslave, ali i mnogobrojne publike u relaksiranom plažnom izdanju prekrasnog rujanskog dana (temperatura je bila oko 31 stupnjeva C).

Za sve one koji nisu baš previše upućeni u ovu splitsku igru, evo i malo pojašnjenja. *Picigin* se igra u plićaku (dubina je od pola metra pa sve do desetak centimetara), igraju ga pet igrača (na obližnjoj plaži Firule zbog manjeg prostora igra se verzija s četiri igrača) kojima je cilj održati lopticu što duže u zraku, a pritom se truditi da se dodaju što atraktivnijim potezima (skokovima

i bacanjima). Kako sami igrači naglašavaju, nema pravila, nema poena! Igra se s puno strasti uz neophodnu atletsko-gimnastičku vještinu i znanje padanja, osobito ako su u pitanju vratolomije u plitkoj morskoj vodi. I sve u znaku velikog veselja među prijateljima (svih profesija i zvanja) koji se izbrušenom teniskom lopticom dobacuju praktično tijekom cijele godine (poznat je i tzv. božićni *picigin* kada je temperatura mora zbilja »osvježavajuća«). Jer to je i glavni cilj i svrha ove igre koja je prepoznatljivi brand najpoznatije gradske plaže u Splitu.

Rješenjem Ministarstva kulture Hrvatske *picigin* je 2013. godine proglašen nematerijalnim kulturnim dobrom. Igra se već stotinu godina, a igrat će se i narednih stotinu sigurno!

D. P.

Umotvorine

- * Život se živi u svojoj koži, a ne u tuđim očima.
- * Odgovor šutnjom je teži od bilo koje riječi.
- * Dok se pametni napametuju, budale se nažive.

Vicevi, šale...

- Sine, znaš li što je post?
- Naravno!
- Što?
- Objava.

Djevojka pita svog momka:

- Odakle ti karmin na košulji?
- Pomaknuo sam se da me ne poljubi u usta.

Mudrolije

- * Dobar čovjek ponekad postane loš, jer dok je svima bio dobar njemu je bilo loše.
- * Ne dopustite da vaša sreća ovisi o mislima koje se motaju po tuđoj glavi.
- * Život često one hrabre baci na koljena da vidi kako će ustati. Slabiće ne dira, oni su i onako uvijek na koljenima.

Vremeplov – iz naše arhive

Grožđebal, Sonta, 2013.

Gustiranje

Piše: Ivan Tumbas

Šunegle u bočkore

Nije mi dosta zorta što je ogriv poskupio već su mi se i donovi na opankama izlizali, a ko što znate za tri ftalja miseca triba platit kaznu za ćelavu gumenariju i točkariju. Tako divanimo ja i moj komšija Janoš priko taraba, koji zdravo pcuje, al na madžarskom da ga ne bi razumili milicajci. Pedespu triba platit, tio el ne tio. Kaže, nije to što moram uvrstit svakom konju po osam oštri kandži u potkovice, jel svaki konj ima dvi pridnje i dvi zadnje noge. Nevolja je u tom što i špediter mora podkajlovat zimskim gumama! Pita me komšo jel to mora samo kad snig pada, jel do prolića, dok ševe ne zapivaju? Nisam znao šta da mu kažem, a nisam ni mirodavan. Najbolje da mu to milicija objasni. Oma se stresu. Dobro što po cio dan maždi kiša, pa možem na miru umotat manilom točkove na bicigli. Veća je nevolja s tragačima. Hajd, ovog s drvenim točkom možem ga potklinecovat, al kako ću s onim gvozdanim? Valjdar milicija neće svarčat u avliju. Srića što sam na vrime, dok još nije počela jagma i opća grabež, moždar će tribat i za cipele, pa sam kupio podrug kile šunegla, pa tako polagacko potkivam obuću. Valjda ću završit na vrime, dok ne tribalo vadit peršin i šargaripu iz karmića. Samo ne znam šta će sa cefrešima kad prid zoru ispod astala jel jendeka ukopčaju pridnju vuču? Komšo se snuždi pa zasuče brkove i kaže to se mož trevit svakom. Cigurno se pitate zašto je sve to došlo ko »program plus« na ovaku bedu i sirotinju? Sve je to čerez krize, a triba punit buksu. Ajd, sirotinja već navikla na posnu i nemrsnu ranu, al sad dio krize i guzate grize! No, prava je srića što ti masniji imadu mlađanog ministra koji njim je oma podilio milošće. Siroti radosni, al fasuju. Razgaćio se minister ko ministrant zvoncem na velikoj misi, pa dili novce ko svoju prćiju! Al, ne lezi vraže. Zareži na njegov bisni ker: »Ajde, Ficko, na noge lagane, da ne budu lađane, pa poteži konce, da ne tešem kolce«. Valjdar imadu štogod još iz mladi dana. E, al, sad je Ficko posto hamišniji. »Mali, tako ti fote-lje, ispuni mi priko raje želje, te ispoštuj besu što si kadgod dao DS-u, sad si se prikošedio plavima«. Cigurno se pitate otkaleg ja to, onako, kontra zvanično znadem? Ne znate Vi našu obavijestajnu mrižu (Plečkuše, Njuškaroši i Cinkaroši). Oni su sve do skora obučavali kako u ataru triba tražit vodu po velikom pravu ispod četri šuka, al na mrginju? »Pa i dosad je tribalo guma s debelim donom na vučnim točkovima, al ajde, ošajdariću i na one nevučne.« Udri i na avto prikolice i po dvi za rezervni točak! Šta će njim po dvi za rezervni? »Pa, ako mu se rezervni probuši, čime će ga minjat?«, huncucki se nasmiši. Mi, tu mislim na ispod tušta iljada, pa do šešira prid crkvom prosit ne možmo, ama baš ništa. Sudbina nam je ko snaši posli svatova. Svi ili i pili, a samo ona je platila! Al velim komši Janošu ja ću moju limuzinu boje zardalog pleva otirat u guvno i sadit badanj kuružnje na nju. Jeptinije je od antifrizi, i čekat proliće da ševa zapiva. Al kako koji andrak ić na prela, koja će začas dotrčat, a baćo ne dadu upregnit vrance jel se boji da se ne prilade, a pozna mene: kad triba ić na salaš, bolje me poslat rad smrti neg krenit. Pito ja baću možem li uzet karuce onda, al baćo ne da pokrke, ni da čuje. Ponda kad sve prođe, a i vašange, metnit moju limuzinu u guvno pa zatrpaj kuružnom dok ne propiva ševa. Uzdravlje.

Rič po rič

Piše: Željko Šeremešić

Nadol i nagor

Evo sade jedno pe'-šest dana nama na klupčice baka Janje i druga. Već sam se zabrinio da nisu pofalile štagod. I taman ka' sam tio mal' se otić sigrat na dolu, ja napolj a one sam' što nisu posidale. Brzo natrag po stolčac. One posidale, namišću pregače i marame, a i ja se smistio. Baka Janja ope' počinje prva. Sad mi spalo na pamet da j' ona ko sova, stalno sam kuka, kad na ovo kad na ono. Počinje, znam već napamet: »Žene drage, Mame dite naše pametno, čeljadi, ta ovo kod nas ko da j' sve pofalilo, da ne kažem pošandrcało jel po modernom poludilo. Ope' ću počēt od one košarke od niki dan što su nam predstavili, kako j' sve i koliko i ošlo na dol', kako j' pojeftinilo. Ta, cine ošle dole za ne povirovat, vala onaj parizer baš ošo. Ta, čeljadi, jeste to lipo al ni prošlo ni par dana kad ono blagi Bože pojeftinili, ta ošli na dol' potli žita i kukuruži, soja i cuncokret. Ta, da s' ošli na dol' malo, ta ni da su ošli na dol' ko parizer već su ošli na dol' tako da im cina upola od prošle godine. Ta, cine im ošle na dol' ko da su pošandrcale. Ajd pa sad što su pošandrcale pa ošle na dol', al onda već sade kažu da će meso poskupit o-ho-hooooo, a ni da će bit jeftenije. Ta ako stoka jide ono što j' tako o-ho-hooo pojeftinilo, ošlo na dol', kako može onda ta ista stoka o-ho-ho poskupit, otić na gor'? Ta ove cine što su pošandrcale otiraće, ako već nisu, paore i nas na selu na groblje. Bome ne znam kako j' onima u varoši, al mi se vamo češemo i di nas ne svrbi«. Ta ni ni završila redovno diže se strina Evča, Evča od politike kako ju zovu u selu, pa će: »Nema se tu šta divanit mlogo. Tako j' u cilom svitu: kad ode štagod na dol' kad ode na gor'. To se određiva na 'nim, kako se moderno kaže, 'berzama'. Kad se mlogo nudi, onda j' jeftino, ode na dol', a kad nema, onda ide na gor'. Kad se tako gleda, nisu cine pošandrcale u cilom svitu vala. I spram nji se moramo ravnat«. Sida, sva važno. »Bome, Evča, ti stvarno nisi k' sebe, ta ti ako nisi skrenila ne znam ko j'. Ta, kaka mirakula od berze može određivat šta će it na dol' a šta na gor' kod nas. Ta ni to kako luksuziranje, ta čeljad od tog živu. Kako može bit ono što u usta mećemo skupo. Ta, država mora mislit da onaj ko sije, onaj ko svinče narani mora uvik štagod zaradit a ni da ide na dol', ne daj Bože propadne i baši se posla što su još njegovi stari radili. Ko taku računicu pravi, taj je cigurno pošandrcalo. Kad sam malo bolje pogledješ u televizor i ako si malo čitav, nisi pošandrcalo, vidićeš da j' tako j' u svitu. Ta svako svoje čuva a ni da da mu kogod iz svita određiva za koliko će i šta će jist, koliko će šta koštati. A da to još najviše triba narodu«, baka Manda će. Baka Marica divani i objašnjava kako ondak i nafta ne ide dole. Kako ono što triba paoru za oranje, sijanje, prskanje, pa i žetvu ne ide dole. Ondak svi čutu kad ide na gor'. I kad ide na gor', onda ko da j' dragi Bog naredio da tako triba. A kad ide na dol', onda na dol' onaj parizer, to j' na glasu ko da j' darivano. Baka Marica će: »Ja nemam riči. Ta, nas su već tako navikli, kako se kaže moderno, istrenirali, da nam svejedno. Išlo na dol' jel na gor' nama ko onom što j' poandrcalo, sve nam jedno. Ni ne bunimo se«. Baka Tonki vidim baš ko da i nisu sve koze na broju: »Eto, mene se u glave zamutilo od vašeg na dol' i na gor'. Vala sam i ja pošandrcalo«. Vidim da j' najbolje da čutim jel se u to na dol' i na gor' baš odviše i ne razumim.

U NEKOLIKO SLIKA

Učenici iz Sonte u Vukovaru

Skorupača

Triba imat salaš i kravu, jel ovo ilo traži skupljanje skorupa s mlika. Mliko se dobija tako što se pomuze krava. Ako se muze ručno, mliko iz vimena ide ravno u kravljaču, a slično je i kad se muze muzilicom. Mliko se procidi u veliku labošku i ostavi priko noći u špajc, jel podrum kako bi se skupio skorup. Skorup je ono što se skupi odozgor, a najbolji je kad je debo da i mačak možić po njem. (Varoščani ga obično ne vole zato što ni ne znaju koliko je dobar, prim. a.) Onda skorup pažljivo svučemo s kašikom odozgor i metnemo u duncošku bocu, a mož i u kalajisan (plav) lončić na bile bobice. Ostatak mlika stoji dok se ne prosiri i od njeg se posli pravi

sir. Ritko čujem da se ide skorupača, mislim da je očla u zaborav.

Skorupaču sam najčešće ila ujutru za ručak. Ako je bilo više čeljadi, bome je tribo pun ardo mlika kako bi se nakupilo skorupa za sva gladna usta. To je bila poslastica koja nije bila baš često na astalu. Maslo koje pušti skorup bilo je najslađe, jel smo u njega umakali kruz i ili da smo se skroz uprckali.

Šta nam sve triba za jedna gladna usta:
Pet litara mlika, izliti u labošku i ostavit da odstoji
Skorup koji se skupi s tog mlika je oko 3 deci

Kuvanje:

Skorup izliti u palačintaru i kuvat na vatri dok voda ne ispari. Stalno mišat varnjačom, a naročito kad se počme odvajati maslo. Kad postane zlatno žute boje i razdvoji se u grumenčiće, lupit dva jajeta i blago promišat dok se jaja ne ispeku. Istrest u tanjir i pripravit mekanog kruva za umakanje u maslo.

Skorupača je dobra uvijek, a posebno prid Božić, jel se onda maslo ostavljalo za zapržavanje grava na Badnje večje.

Napomena: probajte napraviti skorupaču od pavlake, pa ćete viditi šta će ispasti.

KuHaR tradicionalnih jela pripremamo uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

5+plus

JEDNOM POLISOM
pokrijte 5 rizika

Osigurajte sebe, svoj automobil i putnike u njemu samo jednom polisom

Maksimalan oprez u vožnji, briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti poput kvara vozila, loma stakala i prirodnih rizika. Bilo da ste na odmoru ili službenom putovanju, uz polis **Paket 5+ Milenijum osiguranja** nećete morati da brinete zbog okolnosti koje nisu pod Vašom kontrolom.

Ovom polisom osigurate se od **pet najčešćih rizika** i obezbediti:

1. Osiguranje od loma stakala na putničkom vozilu;
2. Osiguranje putničkog vozila od oštećenja usled prirodnih rizika;
3. Osiguranje lica u putničkom vozilu od posledica nesrećnog slučaja – nezgode;
4. Pomoć na putu;
5. Zamenisko vozilo.

MILENIJUM OSIGURANJE

Vam je bliže nego što mislite

www.milos.rs

011/ 715 23 00

RADIO MARIJA

Kršćanski glas u vašoj kući!

FREKVENCIJE:

NOVI SAD 90,0 MHz

SUBOTICA 90,7 MHz

SOMBOR 95,7 MHz

NIŠ 102,7 MHz

www.radiomarija.rs

@Radio.Marija.Srbije

@radiomarijasrbije

KONTAKT:

Ured: 024/600-099

Program: 024/600-011

SMS: 063/598-441

Slušajte nas i na aplikacijama:

Radio Marija Srbije

Radio Maria play

ILI-ILI

AKCIJA

Priključenje **BESPLATNO**

+ Birate između:

- 6 meseci po **1 dinar** ili
- 12 meseci sa **50% popusta**

AT

Astra

Telekom

011 44 22 009

Festival hrvatskih duhovnih pjesama

HosanaFest

Subotica, sportska dvorana
Tehničke škole "Ivan Šarić" (MEŠC-a)

8.10.2023. u 20,00 sati - 250,00 din.

"Rastimo u vjeri i množimo ljubav"

(prema 2 Šol 1,3)

Ministarstvo
regionalnoga razvoja
i fondova Europske unije

Središnji državni ured
za Hrvate izvan
Republike Hrvatske

Grad
Subotica

Pobratimski sekretarijat
za obrazovanje, propise,
upravu i nacionalne manjine,
nacionalne zajednice